

MAS MEMORIAS: CARTAS A UN AMICH

Josep Maria Valls i Vicens

MAS MEMORIAS

(CARTAS Á UN AMICH)

NOVELA EN PROSA CATALANA

ESCRITA PER

JOSEPH M.^a DEL BOSCH-GELABERT

BARCELONA

IMPRENTA LA RENAIXENSA

Xuclá, 13, baixos,

1882.

529

MAS MEMORIAS

Al eminent i inspirat Mestre
Gay Saber, En Marian Aguiló i
aster, com a senzilla prova d'ad-
miració i respecte de

(L' autor. © e es en

Joseph M.ª Valls y Vicens.

MAS MEMORIAS

(CARTAS Á UN AMICH)

NOVELA EN PROSA CATALANA

ESCRITA PER

JOSEPH M.^a DEL BOSCH-GELABERT

BARCELONA

IMPRENTA LA RENAIXENSA

Xucí, 13, baixos,

1882.

À MOS PARES

Si en aquesta ma obreta hi floreixen entre mitj de pensaments y rosas blancas, algunas sempre-vivas, reculliulas desde la gloria, puig hauré teixit ab éllas la corona que mon carinyo filial deposita damunt de vostra tomba.

Recordéu-vos del fill que vos anyora

JOSEPH MARÍA

PRÓLECH

Lo cor humá es un misteri incomprensible. Capás de las més grans accions y nobles sentiments quan es ben dirigit y educat, se converteix en un fanguer de passions vils y fets incalificables quan, al empendre son camí, una direcció equivocada 'l porta per esculls ahont s' hi extravía. Per aquest motiu, no son flors d' hivern los exemples de molts homens convertits en víctimas d' extravíos y deliris tot y havent sigut dotats per la Naturalesa de generosas qualitats, ni 'ls d' aquells, que essentne lo

contrari, han sabut vencer llurs perversos instints é inclinacions damnadas. Una bona y cristiana educació y una indomable forsa de voluntat, son los governalls que han d' enmenar lo vaixell del cor pera que fondejar pugua en la tranquila mar de sos enlayradíssims destins.

Conseqüència d' aquesta veritat, n' es la no ménos certa de que en cada home s' enclòu una historia: molts cops roman ignorada, casi sempre es desconeiguda de la generalitat y sols un amich íntim ne té noticia: per aixó es la societat injusta en la majoria dels cassos, puig ¡en quantas y quantas ocasions una dolsa rialla amaga una pena! ¡quantas y quantas vegadas las llágrimas que traydorament lo dolor nos arrenca, havem de declararlas fillas d' una alegría que estem lluny de tenir! ¡quantas y quantas vegadas la virtut ha de véurers' trepitjada, abatuda y escarnida per lo vici triufant que ab ganfirones y cascabells tapa son cos fastigós y espantable!

Aquestas y altrás reflexions han en mí nascut al regirar las presents *Cartas á un amich* oblidadas en lo fons d' un calaix, guardador fidel de secrets que

no pera la estampa degué escriurels son autor; més que jo, demanantli mil perdons, publico avuy desitjós de presentar ab ellas alguna de las tantas escenas que dins del sí de la familia tenen lloch pera que, trayentne la llessó que de las mateixas se desprén, contribuesca al mellorament d' aquesta.

Pochs incidents notables tenen, pocas son las peripecias que marcan son curs, lector amadíssim; però, malgrat d' aquesta sa migransa, no deixarán com lo riu poch caudalós y de riberas casi monótonas, de presentar algun interés, alguna lluyta de sentiments, alguns jorns de felicitat y sempre las miserias ó las alegrías que se disputan sense treva lo domini del cor humá; del mateix modo que aquell presenta de quan en quan algun barranch ahont ab més forsa remorejant sas ayguas; alguna floreta que s' enmiralla en l' espill de sos crestalls, sense que per aixó deixi de reflectir per un sol moment ja 'ls núvols en quinas entranyas se congria la tempesta, ja lo blau dels cels en los jorns de la bombansa, ja lo firmament magnífich quan la nit es closa.

He presenciat algunas injusticias de la societat

envers individus que per llurs virtuts eran acreedors á son aprecí; he jo sufert algun desengany en lo decurs de ma vida; (¿qui no 'n sofreix, per ventura?) y aixó m' ha fet trovar simpáticas aquestas *Cartas*: senzillas són y sa senzillesa mateixa m' incita, 'm convida... m' obliga á treure las tranyinas que de mortalla las hi servían y á desenterrarlas de la pols ahont en santa pau jevían. Es un amich que escriu á un altre amich sas alegrías y sas desventuras... ¿qué hi ha més dols?: será l' estil poch correcte. es veritat, però ¿deixarán de ser més intensas aquelles y ménos amargas aquestas quan l' amich las sápigat? Tothom ho haurá fet, ó bè ho haurá llegit cent vegadas, certament; però ¿no será sempre nòu y sempre bell?

Cada home, torno á repetir, té una historia: qui l' amaga pera que la societat no li mimbi las lloansas que á cada moment li prodiga; qui no la conta, pera no exposarse á que sas penas y desventuras lo fassen objecte de son ridícul; qui, pera no sufrir més desenganys, riu devant dels hòmens y plora quan no mes te á Dèu per testimoni.

Per aixó, avans de judicar á un consemblant meu

vull coneixe'l, puig es molt fácil pendre á un hipócrita per un just y creure pervers á n' aquell que no ha comés altre crim que lo d' esser víctima d' una calumnia: á voltas la flor més bella conté las matzinas que matan y la ménos graciosa lo remey que cura: la ortensia es més vistosa que la margaridoya y, no obstant, no tè la fragancia d' aquesta. Aixís es que méntres me són desconeguts, los crech bons, tal com me semblan sense espinas totas las flors quan de lluny las miro; més, al coneixels, al que trovo bó, l' estimo, y al que 'm sembla lo contrari... l' compadeixo.

Lo mateix te demano que fasses, tú que las llegeixes, ab aquestas *Cartas*: quan las tindrás conegudas, judícalas. Sabrás llavoras si són bonas ó si són dolentas; no avans, puig may pot hom judicar lo que no coneix. Ab tot te prego, que avans no 't cayguin de las máns, tinguis present lo zel y cuydado que m' han calgut pera ordenarlas; nó la intenció que las ha originadas, puig aquesta sols la sab mon Dèu, á qui m' encomano més que á ta indulgencia.

... «E viu per lo vel de cega passió la noticia del loch on era é la caneixença del be y de la veritat continuament al meu juhy eren stades cubertes;»...

Del llibre de *Moral consideracio contra les persecucions, vicis y forces de amor*, d'En Francesch Carroç Pardo de la Costa.

Dia 4 de Setembre de 18...

Amich Prudenci: Es mes de mitja nit, quan acabo d' arreglar la maleta y de donar mas darreras disposicions pera deixar en regla tots mos assumptos que m' han tingut marejat durant lo dia; vull dirte qu' estich cansat, y n' obstant d' aixó y de la sòn que s' empenya en clóure mas palpéllas, comenso aquestas lletres perquè á sants y á minyons... Al donarnos la darrera abrassada ab motiu del viatge qu' haig d' empendre avuy mateix, t' he promés comunicarte las impresions que vagi rebent desde ma surtida de la ciutat contal, dols bres de ma infantesa, fins á tornarme á soplujar sota son esplendorós cel.

Ja he comensat donchs; y lo que 's comensa ve dia que s' acaba

Aixís demana á Dèu qu' ho puga fer ab bona alegría y salut mútuas, ton caríssim

FÉLIX.

Dia 5 de Setembre.

Després de saludarte germanosament mon dols amich, desde la hermosa vila ahont me trovo, vaig á prosseguir la tasca ahir comensada.

He arribat bo y trempat com unas pasquas, essent molt ben rebut de parents y amichs que en munió nombrosa han acudit á esperarme al peu de la carretera. ¡Quants de saludos y abressadas he degut fer y rébre á un mateix temps! tots se mostravan alegres per ma visita, endressantme una verdadera descárrega de preguntas, interjeccions y observacions.—¡Qu' has crescut!—deyan uns;—ets ja tot un home—exclamavan d' altres.—¿Tens bona gana? estás molt groch y magristó; no gastas aquells colors de quan éras criatura—observavan las tias y cusinas.—¡No es estrany!; llavors era encara un baylet y no havia fós l' greix al calor dels estudis; benefici directe é induptable qu' aquestos reportan si ja, méntres en ells s' avansa y profundisa ab l'

anhel de ferse *sabi*, no li roban la ignocencia de la primera etat y las puras creensas que tant l' embe- lleixen y poetisan.

Peró deixemnos de divagacions que de res t' en- terarian; te parlaré, donchs, del viatge.

Aquest ha sigut deliciós: sense calor, sense pols, y ab una agradable companyia se pot anar engabiat per algunas horas dins d' un cotxe ó vagó de sego- na. Poguí apropiarme una finestreta desd' ahont ma vista s' esplayava per los panoramas que l' ferro- carril en sa vertiginosa carrera cambia á cada segon. Aquestos eran magnífichs y variats com sempre es magnífich y variat lo sol de la nostra Catalunya. Lo que sobre tots m' ha cridat l' atenció, y més qu' aquesta, ha exitat ma admiració méntres he pogut contemplarlo, ha sigut l' que se divisava á la banda esquerra seguint la direcció del Nort. Lo sol no ha- bia esbargit del tot la boyra que la nit estén com una lleugera flassada per sobre la terra, per quin motiu la il-lussió óptica experimentada ha sigut magnífica y sense res que desitjar: complerta en una paraula. Procuraré explicarho, amich Pruden- ci, encara que 'm será una mica difícil, com ho es sempre descriure la Naturalesa, puig sa senzillesa y grandiositat, no s' avenen ab las paraulas de que l' home disposa pera ferho.

Lo que constituïa mon encís y encantament, era lo Montserrat. En aquell moment lo carril seguia un camí bastant desigual: gracias á n' aquesta cir-

cunstancia, á la clarejada boyra á que mes amunt m' he referit y á la distancia que de la venerable montanya me trovava haurias dit qu' era ab sos espadats turons, sas crestas punxagudas y sas ratllas immensas y ondulants, una náu gegantina y fantástica que feníne regulars sumsadas de popa á proa y de proa á popa, anava majestuosament envers nostra direcció, solcantne una mar de núvols y de bromas: lo sol-ixent daurant las agullas de sos pichs, que mástils y vergas parexian á mos ulls, ha fet mes grandiós aqueix incomparable panorama. Moments després ha desaparecut en una giravolta de la vía aquella grandiosa náu quin timó governa desde 'ls cels la que sentne llur Emperadora, es Madona de la terra catalana.

La contemplació d' aytal espectacle ha sigut font de conversa entre 'ls qu' anavan en lo mateix departament á excepció de dos enmidonats personatges, pare y filla, qui han fet un moviment de desagrado al sentir nostres elogis: m' ha cridat l' atenció llur desenfado y preguntántlosi jo que hi trobavan que no fos bonich y sublim, han respost enfáticamente, que no podia compararse ab las montanyas de la Suissa ahont se dirigian, amén d' altres punts del extranger que tenian recorreguts y admirats. ¡Imbécils! pera seguir la moda, se contentan de que 'ls explotin en foranas terras quan sense móures de Catalunya (y pera que no 'm tildis d' egoista) d' Espanya podrian assolir tot l' esplendor y la exhuberant galanura de la mare-naturalesa.

Tal surtida, ha clós mos llávis no essent prou á distréure mon amohino y abstracció lo cigarret que m' he posat á fumar, recolzat á la finestra: afortunadament pera mí, en la próxima estació han pujat una garrida donzella acompanyada de sa mare, excelent tipo de la senyora y majora de las nostras pagesías, ab las qui he travat ben tost agradosa coneixensa enrahonant del temps y de las cullitas y de la brema y de las sardanas y de funcions d' esglesia y de festas majors y de no sé quantas cosas mes en tant alt punt entretingudas que per poch me fan allargar lo viatge mes de lo qu' hauria volgut. La enrogallada veu del mosso de la estació ha resonat á temps, restantme 'l purament necessari pera despedirme de tan grata companyia, axís com de la empalagosa dels *extrangeristas*, pèndre los trastos y baixar al anden ahont he permanescut, fixos los ulls en la finestreta que de balcó acabava de servirme, fins que 'l tren ha tornat á empèndre esbufegant sa majestuosa marxa.

Donant l' esquena á la via, y en direcció de solixent, la diligencia ahont he pujat desseguida ha comensat sa tasca lliscant, després d' un tros de mal camí en lo que ab tant de trontoll creya desllorigarme, per una carretera de segon ordre: lo fuet del cotxero petant al ayre, feya, mes que córrer, volar á sis magníficas mulas adornadas ab picarols y cascabells: la conversa qu' aquell ab aquestas sostenia d' una manera continuada y ¡cosa ben estra-

nya! sense flectomías, semblava animarlas puig devoravan la distancia.

Tenint sempre present en mon magí á l'agraciada pageseta, senzilla com una bosquetana flor y ròssa com una daurada espiga, he arribat casi sense adonárm'en á n'aquesta, ahont, com he desús dit, he trovat la munió de parents y amichs desitjosos d'anticiparme la benvinguda; dirigintme, un cop finida la *recepció* á casa del nostre amich Jordi quina casa 'm serveix d'hospitalari hostatje.

Dia 8 de Setembre.

M'ha favorescut lletra teva, Prudenci estimadíssim: ¡quan ben rebuda y festejada ha sigut per mí!: avans d'obrir-la he ja endevinat alguna de las cosas qu'en ella 'm dius. ¡Ah dolentot!, preparat pera quan torni... ¡escruiurem' que no t'anyoro!: en tot cas estarém iguals, Prudenci, ja que nostres cors s'estiman massa pera no anyorarse mútuament!

Ara perdónam los dies que he estat en vaga: En Jordi m'ha fet recórrer la població per tots sos indrets ensenyantme cosas dignas de mérit per mí desconegudas y altrás ja del tot oblidadas. No hi ha pas cap ácit que destruheixi tant los objectes, com esborra 'l temps los recorts.

La vila es per demés bonica y riallera: ab dirte qu' es de las mellors de la nostra costa, crech que tindrás fet son mellor elogi. Sa industria es important, floreixent son estat... y hermosas en extrém sas noyas.

A propòsit d' aquestas, Prudenci: nostre benvolgut amich me té promés fernen' conéixer una de la qual me n' ha contat mil llohansas: avuy debía anar á visitarla en sa companyía, però sas ocupacions hanlo privat de complirme sa paraula. Ho sento de debó, no sé si p^{er} efecte mateix del atractiu qu' en lo cor humá té lo desconegut, ó per una estranyesa de mon carácter donat sempre á fantasiar. Ab tot, m' esperaré.

Dia 10 de Setembre.

Qui m' hagués vist ahir y 'm vegés avuy de nou en la part íntima de mon sér, no 'm coneixería, amich meu!: ¡tanta mudansa hi ha en mi!; ni tu mateix, caríssim, que sabs tots mós secrets y t^{en}s analisada ma fesomía moral. ¿Cóm s' explica aixó, me preguntarás tú?: ni jo mateix ho sé, Prudenci.

Ahir, m' aburria l' estarme aquí; ausentármen avuy, me causaria una pena: ahir, necessitava lo bullici, la vida, l' animació de la ciutat; avuy, no

sols m' amohinarian sinó que las cambiaria per la tranquil·tat, la quietut, lo repós d' aquest reconet de món: ahir t' anyorava.., y avuy, ¡perdonam si t' ho dich!, avuy, Prudenci, no t' anyoro. ¿Perqué aquesta mudansa?, ni jo me 'n dono compte... ¿será perquè t' hauré oblidat?.. Dèu me 'n deslliuri: aixó fora esser ingrát ab tu, amich meu, y tú ja sabs que no es la ingratitut un dels meus defectes: ¿será per que las bellesas d' aquesta terra, sos paisatjes seductors, sa mar riallera van á esser preferits per mí á los de la ciutat que 'm vegé náixer? Bé saps tu que no la cambiaria per cap altre lloch del món. ¿Y donchs?.. Mon cor es un misteri quin enigma no sé desxifrar-me; sempre busca ansiós novas impressions; divaga com una papallona de desitj en desitj y d' ilusió en ilusió; cerca arréu delicias y venturas... y aixís que 'n tasta una se la figura marcida y voldria que n' hi refflorís un' altra.

Un món d' ensomnis rebull dins de ma pensa: veig esplayarse devant de mos ulls un nou horizó que may hauria pogut concebrerl' tan bell, tan inmens, tan grandió: sento bellugarse ab veritable frenesí dins del ánima un conjunt indefinit de desitjos, quin flux y reflux va del cervell al cor, pera entornarsen del cor al cervell: passo una crísis estranya quinas conseqüéncias no puch preveure, amich benvolgut, però quins misteriosos efectes me comensan á atormentar y delitar ensemps: jo crech qu' una revolució moral ha cap-girat tot lo meu sér

matant, no puch dirho d' altre modo, l' última ilussió del jove pera donar vida á la primera esperança del home: la crisálida s' es tornada papallona y sentintse ab alas, las enseja ab cuidado, las belluga alegre, y atrevintse, vola.

Voldria essert' concret; pero ¿cóm lograrho amich quan lo pensament divaga cercant recorts que 'l complahuen?...: procuraré de tots modos ferho, pera que no hages de quedarte á las foscas sobre lo que de dirte acabo. Hauré de dominarme...; prou me costará: ¡es tan dolorós apartar la vista d' una imatge falaguera!; però, si no ho intentés quan ménos, en bona veritat y justicia podrias tirarme en cara ma falta d' energia per no sapiguer, Prudenci estimadíssim, prescindir de...: ja t' ho diré després.

Lo bo, dihuen, fa de bon esperar: aixís m' ha sucshit en efecte ab la visita á n' aquella senyoreta de la qual te parlí en ma anterior carta. May he esperat una cosa ab tanta impaciencia y may com ara m' ha sapigut ménos greu l' haberho fet: dich malament, si hagués previst son resultat, no ja impaciencia, sinó deliri hauria tingut pera conéixer á Tereseta: aixís se diu ella; aixís s' anomena l' ángel al qui avuy m' ha presentat En Jordi.

Me sembla que veig apuntar una incrédula rialleta en tos llávis al llegir aquestas ratllas: no t' enriguis encara, picaret meu, puig no la coneixes; si haguesses tingut tal ventura, ángel l' anomenarías tu també. T' asseguro ingénuament que 'n Jordi's

quedava curt en sos elogis, puig devant del original han resultat sense vida y sense gracia la pintura que de sa bellesa y la relació que de sas nombrosas perfeccions me tenia fetas.

¡Angel! me dirás tu ¿á cuántas noyas no anomeném aixís nosaltres quan una hermosa per lo nostre costat passa? ¡ay amich! no prossegueixis, calla, per Dèu; no fós cas que la confonguesses llastimosament ab la generalitat: ¿y cóm anomenarla si ab lo dictat d' ángel no la anomeno? Enrahonant ab ella, m' he fixat en sa fesomia, y sos ulls enmíral·lan un' ánima pura, apassionada, vessant á dojo 'l sentiment; m' he extasiat ab sa boqueta, y en ella no pót niarhi la mentida; he contemplat son front, y en sa nevada blancura, he vist la noblesa y la constancia retratadas: en fí, amich meu, si es una veritat que la cara es l' espill del cor; si es cert que 'ls ulls parlan mes que la boca quan l' ánima sent, Na Treseta ha d' esser senzilla y pura com un ángel.

Parlante d' ella, ompliría aquesta y cent cartas mes que avuy volgués escriuret; però (y no 'm califiquis de venjatíu) si avans de ferte son retrato vull contarte algun pormenor de sa familia, castigant d' aquest modo ta travessona rialleta.

Després que 'n Jordi m' ha vingut á buscar al Cassino ahont me trobava compartint agradablement l' estona ab alguns companys, nos hem dirigit á casa sua pera vestirnos d' etiqueta y sortirne diligentment bromejant y emburlantnos l' un de l' altra al véurernos convertits en dos *pollos*.

Tan bon punt llensavam la punta del cigarret, s'aturava 'n Jordi davant d'una casa d'hermosa aparença, de bonica construcció y adornada per duas ben treballadas reixas de ferro á l'un y á l'altra costat de la porta d'entrada. Lo nostre amich, usant de la franquesa respectuosa que la bona educació permet y dispensa una amistat íntima, després d'empényer lo cansell que ajustat solzament se trovava, s'ha dirigit á la primera sala del cantó dret y aturantse en son dintell, posat lo cos mitj endins y mitj en fóra, ha demanat ab cerimoniosa familiaritat lo corresponent permís pera passar avant. Donat aquest per una argentina véu ab tó festiu, havém los dos entrat presentántse llavors á mos ulls una visió encantadora. ¡Ay amich meu! ¿cóm descriuretela? si 'ls colors no s'haguessen assecat en ma paleta, quín abandono ara sento ab tota l'ánima, millor t'ho diria una pintura que no ma ploma poch avesada á traslladar al paper impressions tan íntimament agradosas.

Una hermosíssima senyoreta estava suaument reclinada en un balansí, tenint entre sas blancas máns un llibre qual lectura ha suspés, deixantlo demunt d'una cadira, tan bon punt com nos ha vist: nos ha donat graciosament la benvinguda; li hem respost En Jordi ab son característich bon humor y jo entre confós y perturbat; y nos havém assentat, éll aprop seu, ... jo á respectuosa distancia... ¡Cóm l'envejava, caríssim, en aquell moment! ¡cóm hauria volgut tindre sos mateixos dréts!...

Al poch rato entraván á saludarnos una senyora d' etat casi madura, una senyoreta d' uns quinze anyets, á las quals m' ha presentat mon amich donántmelas á coneixer com á mare y germana de Na Treseta, puig aquesta y no un' altra era la quí los dos havíam trovat tant agradable y profitosament entretinguda.

¿Perqué contarte fil per fil tota la conversa, que aixís com ha durat un' hora, l' hauría jo volguda d' un segle? ¡Quán prompte lo cor se malvesa á lo que 'ns es simpátich y agradable! La reduhiré á lo mes essencial, pera enterarte d' aquesta familia, ab la qual no ducto que d' avuy en endavant m' unirán llassos de vera é íntima amistat.

Tot respira en aquesta casa l' ayre própi de las costums catalanas: senzillesa, respecte y amor, quín sagell tan agradable com de difícil imitació, va imprimirli son malaguanyat senyor, home de carácter recte, sentiments generosos, de paraula sagrada, amant no tant de s' esposa y duas fillas, á las quí adorava entranyablement, com de sa pátria per la qué sacrificá sa vida; hospitalari com tot bon catalá, servidor ab tothom y adulator de ningú. Ab son treball, aumentá considerablement lo capitalet que sos pares li llegaren; y ab sa previsió pogué deixar-lo á sa esposa y á sas fillas de tal modo assegurat, que difícilment poden aquestas conèixer may lo perill d' una desgracia, permeténtlashi viure ab independencia, ab comoditat y fins ab luxo.

La mare, viuda de tan excelent senyor, es una bona dona, moçantse cufoya y satisfeta d' anomenarse *senyora y majora*; bonica encara á pesar dels seus anys que traydorament se li descobreixen per entre algunas arrugas de son cútis que procura dissimularlas sonrient sempre sense motiu; enrahonadora per las butxacas, disparantse com una fletxa si li tocan lo botet, no pót sofrir que la contrarihin y en cambi li compláu molt que la encensin: estima ab deliri á sas fillas y recorda ab llágrimas als ulls l' amor que son espós li professá fins á son últim alé.

Las duas noyas, essent las duas bonicas y hermosas, són oposadas de modo que ni semblan germanas: l' una es moreneta com la Verge de Montserrat; l' altra es blanca com la flor de la magnolia: l' una encisa y convéns quan parla; l' altra, agrada però atolondra; l' una tot ho díu al ánima; l' altra tot als sentits: la primera es l' imatge de son pare; la segona es lo retrato de sa mare: aquella, que es la gran se diu Tereseta...; aquesta, que es la petita, s' anomena Elvira.

A conseqüència, tal volta, dels recorts que la conversa despertá en la pensa de Na Treseta, restá capficada y pensativa no parant esment ab la que, ab sa mare y germana, En Jordi sostenía fentlas riure agradabilíssimament, tal com si per ella no existís mes que una idea fixa, un pensament únich que li absorvís tots los demés. ¡Cóm me la contemplava

llavors, amich meu! ¡cóm hauria volgut endevinarli algun trist recort pera consolarla!

Al poch rato nos havém despedit En Jordi y jo de tan curta com simpática familia: pocas paraulas nos havém cambiat los dos, puig totas en mí s' enclohían en una sola ¡Treseta!

Dia 11 de Setembre.

¡Quán agradosas me son sempre las tévas cartas, Prudenci amich! ¡cóm me fan sonriure tas travessuras, contadas sempre ab tanta frescor y gracia! no sé que pagaría pera tindre ton bon humor y esplayarme, com fas tu, caríssim, ab las picarescas musas, que enamoradas tal volta de ton carácter divertit no 't negan may llurs favors mostrántset' propicias y falagueras. Es veritat que no com ellas te vol sonriure la fortuna, però digam' ¿no ets tu mes rich que jo? ¡cent vegadas mes, Prudenci! ¡Diable, 'm contestarás, ja cambiaría! Donchs jo també porque ¿no tens tu familia?: ¡ay amich! tu ignoras, per sórt teva, lo que es no tenirne; tu no sabs sobre tot, lo qu' es veures privat dels petons d'una mare: ¡ah, si jo 'n tingués! allavoras si que no voldría cambiar la meva ab la fortuna teva, per mes que aquesta fos de milions. Jo soch lliure com l' aucella després

qu' ha deixat son niu, volo per tot arreu cercant carícias que per tot arreu 'm mancan, fujo de flor en flor, d' arbre en arbre. d' espay en espay y sempre, sempre trovo la buydor que gela l' ánima, sento l' anyorament que glassa 'l cor: ¡si al menys pogués tindre' mare! ¿Perqué Dèu va arreballarla de mon costat quan al dormirm' en lo brés de la infantesa, despertarme devía en la plenitut de la vida? Mes ¡ay! que son aquestos, decrets del Altísim devant dels quals déu acotarse 'l front sense volguer indagarlos!

Més, no t' ofenguis: tú y 'ls llibres proporcioneu á la meua ánima la bonansa que necessita; tu, abtas paraulas ó abtas cartas si lluny de tu 'm trovo; 'ls llibres, dientme sempre la veritat núa quan sapiguerla 'ls hi demano. ¡Be hageu l' un y 'ls altres! perquè tots sou amichs que mon cor estima.

Avuy, al caure lo sol, he eixit acompanyat de mos recorts fóra vila, dirigintme á una salzereda que aprop d' ella 's trova: allí m' he assentat al peu d' un frondós arbre de verda fulla, he obert un llibre y he llegit. ¡Cóm me plahía tal lectura! ¿Caldrá que t' ho repeteixi al dirte que era «La Masía dels Amors?» ¡Quánta tendresa tenen sas esparsas! ¡quánta dolsura sas paraulas! no se perquè, en alguns moments me semblava que prenían vida sos personatges y que una veu coneguda las pronunciava... He escoltat y 'l ventíjols, en alas d' una ilusió, m' han portat l' accent de la Tereseta.

S' ha fet fosch y pensant ab ella, ab lo que havia llegit y ab tu, he représ la vía cap á can Jordi, qui esperantme estava: m' ha dit que 'm trobava callat y cavilós; li he desvanescut tal supòsit y m' he retirat pera escriure aquestas ratllas.

Dia 12 de Setembre.

Voldria anármén á descansar, però no puch; estich en un estat d' insomnolencia inexplicable: ¡ay amich! ¿qué es lo que en mí passa? tinch perduda la calma de mon esperit; sento una inquietut vagarosa é indefinida; la són me fuig dels párpres y una melangía extranya s' extén per lo meu cor: tal volta 'ls atractíus de la naturalesa, aumentats per los encants d' una de las mes dolsas nits d' estiu, han impresionat la meva ánima en extrém sensible y apassionada, massa poética y somniadora: ¿quí pot romándre indiferent quan al eixir la cándida lluna del darrera d' una montanya, llumena de plé á plé á una mar quieta quals límits son un cercle de plata y un firmament d' estrellas? ¡Quín assumpto pera un quadro, caríssim meu!

Avuy he visitat á Na Tereseta: m' ha rebut ab una amabilitat exquisida y de tota franquesa, puig m' ha admés en sa cambra, qu' es un lloch de fa-

das: en ella s'hi descubreix la má d' un ángel que poetisa y fa agradable tot quant toca. Una palmatoria de brunyit llautó, posada damunt d' una tauleta rodona, llumenava suaument aquella estancia, cuadrada, alta de sostre y espayosa ab un balcó mitx tapat per blancas cortinas sobre rás vermell: al fondo, y al enfront d' aquell, hi ha l' alcoba ahont, per ésser obertas las vidrieras, s' hi veyá un llit de ferro ab pabelló de finíssima randa: unas cadiras de xicaranda, una calaixera de la mateixa fusta y un lavabo, devant de quin claríssim mirall deu trenar sos suavissims rulls, completan los adornos del niu hermós ahont dorm la mes ignoscenta de las criaturas. Un detall preciosíssim me descuidava: sobre de la calaixera, y posada entre dos bonichs rams de flors que Na Tereseta cull, expressament al aixecarse, en son jardí, hi ha una artística imatje, de regulars dimensions de Nostra Senyora dels Angels, y dintre de l' alcoba, dos quadros representant sa protectora y un dels mes interessants passos de la Sagrada Biblia: una pica d' aygua beneyta y una creuheta penjadas á un y altre costat de la capsalera completan los detalls preciosos que fan del tot bonica aquella cambra.

En aquest lloch tan poétich y pur m' ha admés avuy, cap al tart, la encisera Tereseta: ¡com me la escoltava jo, amich caríssim, al contarme los recorts que pera ella encllohian alguns dels objectes que t' he descrit! ¡com la contemplavan mos ulls, quan

esmentant á son pare, dos hermosas llágrimas han espurnejat en élls, méntres dos rosetas imperceptibles per lo diáfanas se dibuixavan en sas morenetas galdas! ¡Oh caríssim Prudenci! alló no era una conversa haguda ab una dóna de talent y d' hermosura ubriagadora; era l' armonía d' un sér superior quins llávis dolsament s' obrian pera esbargirla á mon entorn.

Lo timbre de sa véu ressona encara en más orellas; encara m' enlluerna lo foch de sas miradas; encara me sembla que contemplo son rostre encisador y bell: y tot veyentla aixís, mos pensaments mimban gradualment fins á parar en un sol: ¡lo de recordarla!

Tal volta, amich de l' ánima, es aixó una fascinació momentánea que 'm durará fins que la són, l' hagi ab son narcótich deixondida; però en tant, ma imaginació divaga per espays sense límits, per regions desconegudas, al temps que me domina una idea fixa que no tenint ni formas ni contorns, á mon pensament atréu y l' ajova.

Dia 13 de Setembre.

Hi ha dias ó estonas en que l' enrahonar cansa; en que l' ánima se concentra en sí mateixa y no vol manifestarse á fóra; ¿no es veritat amable amich?

y aixó succeheix sense que ni un pesar ocult mati nostras alegrías, ni un vent maléfich marceixi nostras riallas; ni 'l sagell del dolor clogui nostra boca: ¿no t' ho sembla, caríssim? més, si 'ns preguntessin la causa, no podriam explicarla perquè la ignorém; y si insistissin, nostra resposta fóra lo silenci: ¿no es bèn extrany aquest fenómen psicológich?

Tal ha sigut la que he donat á En Jordi que m' atormentava ab sas preguntas fins á posarme nerviós y frenétich: tothom, parents y companys extranya la mudansa de mon carácter, puig en lloch de cercar reunions y companyías, apeteixo soletat y quietut: ab prou feynas m' atanso al Cassino d' uns quants dias ençá surto fóra vila y allá m' recreo llegint y á vegadas dibuixant; mes de sopte se tancan mos ulls y mos diis s' aturan pera no destorbar ma pensa que, com un barco sense timó, solca los mars imaginaris á las palpentas.

Pera escriuret' aquestas ràtllas haig de fer un esfors: ¿no es enrahonar l' escriurer? mes ¡com nó comunicar al amich los afanys de mon cor! serán cabórias meas, però ¡no ho sé! dins de mon pit hi ha un buyt tan inmens, tan gran que res ni persona alguna me l' ompla: m' apar qu' un nóu sentiment s' ha despertat en mi, capgirantme de tal modo, que fins las ganas me treu d' enrahonar ab mí mateix: ¿l' has tú percebut alguna vegada, Prudenci amich? jo, de mi te sé dir, que trovo, comparantla ab éll, freda y escassa ta amistat... y dit aixó ¿no 'm faig

culpable d' una fletomía? ¡trovar freda y escassa ta amistat quan tan ardenta y abundosa brolla pera mí del fons de ton cor generós!... ¡ah! perdónam amich: perdónam recordant lo carinyo que 't professo!

Dia 14 de Setembre.

Dirias qu' un sol placívol y benefactor ha deixon-
dit avuy oh amich Prudenci, la trista boyra que
s' estenia al entorn de ma existencia: ¡ab quina ale-
gría t' escrich las presents ratllas! ¡cóm bat mon cor
recordant la conversa que 't vaig á transcriurer! ab
ella m' he convensut de que Na Tereseta está dotada
d' unas prendas morals mes bonicas encara que sas
bellesas físicas ¡y aixó que son aquestas incompa-
rables!

Me reb ab una tendresa tal que no sab ella l' bé
que 'm fá: no aixís sa mare y germana que se 'm
mostran molt reservadas, sobre tot aquella sens
dupte perque no li alabo sa decadent bellesa..... *Un
tiempo fué Itálica famosa.....*

Quan hi he anat avuy á l' hora de costum, estava
al piano: al véurerm' ha fet enmudir las teclas pera
saludarme alegrement, á lo que he correspós pre-
gantli que m' otorgués l' honor de prosseguir. ¡Cóm

arribavan á mon cor las tendras melodías d' aquellas sonoras notas mes tendras llavors que may, puig las produhia qui es la tendresa personificada! ¡com m' encisava sentirli cantar, qu' aixó ha fet després pera compláurem,

—«Cert qu' es un fer turment lo mal d' ausencia—Cert qu' es un fer turment l' anyorament»—del immortal Clavé! Ab quina religiosa atenció ho escoltava, Prudenci; hauria volgut que may s' hagués interromput tanta armonía; però es natural condició á totas las cosas l' haber de finir d' un modo ó altre, y aquella ha termenat ab la presencia d' un jove que venia á visitarla: anava jo á retirarme pera no ésser indiscret, però de cap modo ella m' ho ha permés.

No sé perquè la figura d' aquell jove desde lo primer instant m' ha sigut antipática, y no 't pensis, es de modals finíssims, enrahonar agradable y maneras distingidas; además, té una galant estatura, un rostre agraciado y altres atractius que no deuen passar desapercibuts á totas las donas, però ¡no se que 't diga! sos ulls negres pecan mes á petits y fondos que á grossos y rasgats, brillant d' una manera estranya y, casi afirmaré, sinistre; sa cara, morena y esgroguehida, té una tivantó en sos muscles molt remarcable, si bé una bonica y ben cuidada barba li dona certa suavitat, amagantli los llavis per entre 'ls que se veu quan sonriu, cosa que fa poch y d' una manera estranya, unas dents mitj corcadas

y sense regularitat.—No obstant de que es antich conegut de la família de Tereseta, aquesta l' ha rebut ab ceremoniosos compliments y estudiada fredor encara qu' ab finesa.

La conversa qu' al principi era indiferent y empalegosa s' ha fet general entre 'ls tres recayent sobre un assumpto pera mí sempre agradós, y palpitant com es 'l parlar de ma idolatrada Catalunya, de la cual ma simpática amiga s' expresava aixís:

—Tenia nostra patria costums molt bellas en l' antigor, de las que la família era 'l centre y l' amistat la ramificació; costums qu' en Barcelona, me deya mon benvolgut pare, s' arrelavan y sostenian d' una manera especial ja que venia á ésser ella com la font d' ahont brollavan pera hermostrar á tota Catalunya: com no hi havia teatres, sent aixís que no hi mancava teatre, ni cafés, ni altres llocs tal vegada mes nocius, la gent s' estava á casa á cuidar-se de sos negocis y sa família, ab lo que los individus d' aquesta, per lo mateix qu' estavan casi sempre units, s' estimavan y apreciavan mes, per regla general qu' avuy; las mares cuidavan mes de sos fills, sobre tot en llur infantesa qu' es quan necessitan, ¡los pobrets! son carinyós cuidado y diligencia, alguns de quins debers oblidan avuy algunas pera anar á un ball ahont s' aburreixen ó á una reunió ahont se las critica; lo jovent respectava als vells; y vells y joves, rics y pobres, fós tothom de l' estament que fós, al senyalar los rellotjes lo

mitj-dia, s' aturaven descobrintse pera saludar á la Verge; y quan al cáure la tarde, las campanas senyalavan lo toch d' ánimas, suspenia tothom son treball pera pregar per los difunts...

Per fortuna,—interrompé En Ramon (aixís s' anomena lo jove aquell)—han desaparegut aqueixas costums que bè mereixen lo nom de rancias pera no calificarlas de fanáticas: en cambi los teatres, las reunions, los cafés, son avensos de la moderna civilisació que per lo mateix que distreuhen al poble de sas penalitats y afanys, s' han fet necessaris y de tota utilitat.—

Lo primer li nego—li he respost jo sentint com Na Tereseta la pérdua de tals costums; — reconech en cambi qu' alguna de las cosas que V. diu son avuy del tot necessarias no per utilitat, sinó per costum...

—Enríguesen d' aquestas preocupacions—insistí lo jove.—¡Oh no—ha contestat aquella ab vivesa—no son preocupacions, sinó realitats dignes de plányers, porque los homens descuidan llurs debers y casas: trovantse llurs esposas solas y abandonadas en ellas molta part del dia, s' hi aburreixen, trovan á mancar lo carinyo y las atencions de sos marits, y ¿qué passa? que si no tenen una ferma convicció de quinas son sas obligacions, buscan fóra de casa lo qu' á casa no tenen, abandonan los fills pera un moment de diversió y després cauhen en l' abandono de sí mateixas; d' aquí venen las primeras faltas á las que segueix lo crim comunment.—

—No exageri aixís, Tereseta—afegí En Ramon, no per anar los homens al café unas quantas hora^s han de pérdres' las familias.—

—¡Oh si no mes fós anar al café, á n' aqueixas *pre-sons dels richs* com los anomenava mon carinyós pare—ha continuat Na Tereseta—no seria gran cosa; però un cop allí la major part jugan, y beuhen, y mal gastan la qu' es seu y lo que no hõ es...—

—¿Es dir que per vostés dos—ha insistit En Ramon ab certa sorna—los cafés son la única causa dels mals qu' avuy afectan á las societats...?—

—No he dit tal cosa—ha respost aquella,—per mes que los considero com una de tantas per l' abús que se 'n fa.—

—Ja volia dir jo—ha prosseguit nostre contrincant ab eterna rialleta—que V., amiga meva, quin talent é il·lustració he llohat en mes d' una ocasió, prenguéis la qüestió aquesta baix un punt de vista tant limitat y raquílich, puig sens dupte 'l malestar que avuy se nota, déu atribuhirse á altras causas mes poderosas y decissivas com son la casi absoluta ignorancia del poble, son rutinarisme heretat de l' anti-gor, l' esclavatje de que n' ha sigut víctima fins als nostres temps en los que per sórt seva, ha comensat á rompre las antigas cadenas.—

Al sentir aquesta munió de suposicions del tot gratuítas y falsas en sa major part, m' he sentit inflammat de justa indignació, per lo que anava á contestar á En Ramon pera rebátrelashi, quan Na Tere-

seta exitada per lo mateix sentiment que havia obert mos llávis, li ha dit entre enutjada y falaguera:

—Altras causas hi ha en efecte, Ramon, però no son las que V. indica, en lo meu modo de pensar, sinó la pérdua de las creensas religiosas, la sét de figurar, l' afició boja d' atresorar riquesas, lo materialisme refinat y sensual que s' infiltra fins al moll delsossos del cos social enmatzinantlo y corrompentlo. Com s' oblida del ánima, pensa tan sols en recrear la materia; d' aquí prové l' abundó d' aqueixos llochs de diversió y plaher, y, per lo tant lo desitj de disfrutar y gosar. Y ¿qué resulta? que com es propi á la flaqueza humana lo deixar-se portar d' alló que més li agrada, per més que no siga sempre lo mellor ni molt ménos, tothom s' afanya en donarse tots los gustos, tots los goigs possibles, y com pera lograrho s' han de fer gastos extraordinaris y abrumadors, naix la fam de riquesas y la ambició ilimitada pera obtíndrelas sense reparar en los medis: de la riquesa, ve 'l luxu; del luxu, la depravació de costums; d' aquestas, la decadencia y l' enrunament de las societats. Aquí y sols aquí, Ramon, jo sé veurer lo malestar del poble en totas las esferas, y per aixó m' explico 'l que 's perdiñ tantas familias, puig las que no se basan y apoyan en la moral, en la religió, en lo deber, máximas heretadas de l' antigor, rancias si V. vol, pero molt més lluminosas, molt més fermas y bonicas que totas las ilustracions modernas, s' aguantan més ó ménos temps,

peró ve que cahuen y s' estimban pera no alsarse may més, com cau lo roure per potent que siga si ab una destrál se li sega ó talla la soca.

—No li negaré Tereseta—contestá lo jove aquell batentse en retirada—que no hi hagi molta part de rahó en lo que V. diu, però ¿com s' arreglaría V. pera deturar aquesta torrentada que s' ha esbotzat, inundantho tot?

—Molt senzillament—digué ella—tancant per complert la porta á aqueixas teorías foranas tan fatals pera nostre poble y practicant la moralitat en molts actes, exigintla en los demés y practicantla per tot arreu, cosas que no 'ns foran molt difícils en nostra patria ahont per fortuna no poden arrelarhi aqueixas bescantadas ideas modernas per més que en ella tingan prossélits que procuran per tots los medis imaginables ferlas fermentar pera donar á creure que s' hi desarrollan.—

—Es vosté terrible, amiga meva; no hi ha qui puga ferli la contra,—digué sonriguent y mossegantse 'ls llávis En Ramon—y després dirigintse á mí, que restava mut y embadalit escoltantla,—també pensa com la senyoreta?—m' ha preguntat.

—Identicament—li he respost—y com ella, opino que, concretantnos á Catalunya, ja que de sas antigas costums parlavam, deurían reconstituirse aquestas tornant á la nostra familia tots los hermosos distintius y caràcters propis, donant á nostre idioma tota la protecció que 's mereix...—

—¡Cóm! ¿qué per V. es un idioma lo catalá? ¡home per Dèu! no digui aquestos disbarats y anacronismes,—m' ha interromput lo jove aquell al temps que esclafia en una grossa rialla, afegint:—V. es molt galant ab Tereseta.—

¡Ay amich! al sentir de boca d' un catalá afirmació com aquesta, un moviment convulsiu ha recorregut tots los meus membres com si m' hagués posat en contacte de cent pilas eléctricas, ó com si 'm despertés d' un apesarat somni al ser sobtadament picat per una vespa; pero dominantme en quant he pogut, després de crehuar una mirada de indignació ab Na Tereseta, que encesa com una magrana romania li he contestat ab veu tremolenca y conmoguda:

—Molt m' estranya que V. qu' es fill de Catalunya tinga en tan baix concepte la llengua que V. mateix parla; més ¡no es estrany! vosté que no 's planty de la pérdua de las nostras honorables costums, no pot compendre que d' éll haguessin presllur vida, llur ufanor y poderosa sava; y menys encara que la sua salvació ó la sua pérdua siga la vida ó la mort del poble que la enrahona, perquè ignora V. qu' es ell lo que li dona lo carácter distintiu dels demás pobles lo que constituheix son modo especial d' ésser, puig es ni més ni ménos que son ánima. Composta de paraulas senzillos, enérgicas, suaus y francas, que son las diferents parts que forman un armónich tot, es lo retrato fidel del ho-

me que ab orgull s' anomená catalá: perquè es franch, dihuen sos llávis lo que sent son cor, perquè es breu, no repeteix duas vegadas lo que una volta ha dit y ha promés; perquè es enérgich, obra molt y no malgasta paraulas; perquè es senzill, dòna al hoste hospitalitat, un cor invariable al amich y á Dèu un amor sense mida. Lo nostre llenguatge es idioma perquè, imponent y poderós com los homens que 'l parlaren, ha dictat lleys al món; perquè dols com lo rossinyol del nostres boscos, ha cantat amors á las gentils donzellas; perquè tendre á més no pòguer, l' han usat las nostras mares quan ab sas plácidas cantarellas nos adormían en lo bressol; perquè indomables com los pichs de nostras montanyas, terrible com lo tro quan s' estimba esmentant la divina justícia ha cridat als reys á llurs debers; perquè ronch y delirant com la veu del huracá, dongué un suspir, un ¡á Dèu! que los ecos han portat fins á nosaltres, á Barcelona quan ferida al mitj del cor, però no retuda, queya embolcallantse ab sas mateixas runas defensant las llibertats catalanas.—

—Morí llavoras—barbotejá En Ramon; però jo, caríssim sense casi escoltarlo, tal era mon ardor, aixís he continuat:—No morí, com no morí tampoch lo poble que 'l parlava; tan sols era dormit com aquella hermosa verge de que nos parlan las Sagradas Escripuras y que despertá més encisera, bella y candorosa quan una veu divina la cridá á n' aquesta vida altra vegada despertantla de son

somni falaguer: lo nostre idioma ha fet com l' olivera á la que los frets de l' hivern assecan lo tronch sense matarla, porque ha rebrotat al cap d' alguns anys,—¿qué volen dir dos segles en la vida d' un poble?—poderós, exhuberant y rich, engalanantse ab los més hermosos y xamosos fruyts, fentse una literatura propia, plena de bellesas y esperansas. Y aquest llenguatge superior al temps, á las contrarietats y al mateix ridícul de que ha sigut víctima ¿no es digne, Ramon, de que siga respectat y estimat? ¿y V. com á catalá, no té dret d' exigirho y obligació de ferho quan ell es la parla que aprengué dels llavis d' una mare, que usa pera expressar lo més íntim y gran que en son cor passa y ab lo que se dirigeix al Rey dels reys, á Dèu? Per aixó sostinch y repeteixo que pera salvar al nostre poble, tornar á nostra familia son primitiu carácter y evitar l' enrunament de la societat en que vivim, déu donarse tot l' impuls al renaixement del nostre idioma y servirnos d' ell pera predicar y exigir la Moral católica com deya la senyoreta.—

Un bon xich confós y perturbat, ha buscat En Ramon sortirse d' aquesta conversa y al poch rato s' ha despedit de nosaltres, oferintme ab grans mostres d' afecte, que jo crech fingit, sos serveys. Al desapareixer, Na Tereseta allargantme la má que entre las mevas ha retingut respectuosament per una bella estona, m' ha dit:—¿perqué, Félix, no tots

los homens han de tenir un cor noble y generós com lo de V?:—més jo despedintmen, li he preguntat:—¿perqué, Tereseta, no á totas las donas poden, com á V., anomenarse ángels?—

Dia 15 de Setembre.

Cada dia trovo nous atractius en la meva amiga: ¿me es permés donarli aquest títol?: sempre, avans d'anarla á visitar, faig mil castells en l'ayre pensant lo que li diré que li siga ben agradós... y quan en sa presencia me trovo, se 'm núa 'l coll, me bat lo cor y... no puch casi parlar.

Dia 16 de Setembre.

Me dius que soch venjatiu, carissim meu, perquè sospitant no més la rialleta de tos llávis, vaig deixar de ferte lo retrato de Na Tereseta: ¡ah! no fou venjansa, amich, sinó temor, perquè ¿quí pot intentar descriurer la figura d'un ángel?: però no vull que 'm tingas per lo que no soch; probaré de que ma ploma ho fasse de la mellor manera possible, demanantli que 'm perdoni si al intentar donár-

tela á conèixer, destruheixo sas gracias y sa belleza.

¡Si fos jo un gran artista!.. ¡si jo tengués lo pinzell d' un Murillo ó la ploma d' un Virgili! més aixó plá, dech contentarme ab la meva petitesa y reduhirme á lo que pot ma ineptitut; ¡y tu m' ho exigeixes!, no vull desplauret, íntim meu.

L' óval de son rostre es agraciat y perfet; sos ulls de tendríssima negrura, son apacibles com los de la ignocencia y brillants com los de la virtut, fentlis de dosser unas arquejadas seyas; las llargas y sedosas pestanyas que 'ls enrondan, al temps que los hi donan un tint de suavíssima tendresa, mitigan lo foch de sas miradas que reflecteixen un' ánima espiritual en extrém y un cor sensible y apassionat: son nas d' aligueny y admirable perfil, sembla descubrir un origen igual al de las antigas fillas del Laci; sa boqueta somniadora y petita, alsomriurer, si per sa pensa algun recort agradable hi passa, recorda una poncella quan esclata en rosa, deixant llavors entreveurer un doble enfilay de menudas y blancas dents: son cabell, negre y ondulós, 'aumenta la blancura de son front pur y seré, en lo qual brilla espayosament una clara inteligencia, y fa resaltar las delicadas rosellas que á sas galtonas adornan. Un cútis finissim, lleugerament moreno; máns contornejadas y blancas; estatura esbelta y ayrosa forman lo complement de la sua belleza digne rival de la de Safo.

Son vestit, reuneix lo gust á la senzillesa: per casa porta una bata, de fondo blau ab floretas blanques, que li escau maravellosamen:; pera sortir, es son trajo generalment de seda negra, un poch carrat, que deixa endevinar mes que descobrir un sí ubriagador y palpitant. Una mantellina rodona de negra blonda posada ab incomparable gracia y una flor natural mitj amagada entre lo bosch de sos cabells, acaban de ferla encisadora y bella, si es que no encisa y embelleix ella meteixa tot quant l'adorna y engalana.

Y á fi de que, mon car amich, te convenses de que no soch ab tu venjatiu, ja que t' he donat á coneixer d' un modo abocetat lo hermosura de Na Tereseta, vull també que no ignoris la de sa germana Elvira y fins després, la de llur mare ó *mamá* com vol que la cridin sas fillas.

Uns ulls blaus, no tan grossos com los de Tereseta y una mica verinosos, voltats de pestanyas que per lo mateix que no han de mitigar lo foch del sentiment son mes curtas y clarejadas; nas grech, boca sense encís perquè hi mancan dolsas riallas, seyas poch arquejadas; estatura regular, esbelta fins á cert punt; máns del tot bufonas, cabells rossos com fil d' or y rostre de suavíssima blancor entre quina neu no poden acabar de florirhi dos rosetas; vétaqui la hermosura de la Elvira que de primer moment atrau y encisa, sobre tot quan brillan sas miradas d' un modo estrany é irresistible; però

quina impressió passa com la d' un foch follet que agrada méntres la mirada no s' hi fixi gayre rato.

¿Que 't diré de la mare?.. *ya voló mi edad florida*, podria exclamar ab En Nuñez de Arce si no pretengués encara ser lo que recorda que fou al enmirallarse ab sa filleta Elvira... ¡Es tan inexorable y terrible lo temps!

Y ara, amich, que las coneixes totas tres ¿no veus sobresurtir per damunt d' ellas á Tereseta com d' entre las flors qu' adornan un jardí ne subresurt sempre la gentil y flayroseta rosa?

Dia 17 de Setiembre.

¿Has assistit may á una pesquera, amich meu? Jo feya molts anys que no havia disfrutat d' un pla-her consemblant y encara llavoras no fou tan intens com avuy, perquè ¿está per ventura prou format nostre cor en la etat dels deu ú anz' anys pera admirar á la sempre nova naturalesa?

Dormía com un santet somniant mil cosas falagueras, quan En Jordi m' ha vingut á cridar pera que m' alsés y enllestís prestament, puig los companys nos esperavan. ¡Ab quin grèu he abandonat lo llit! ¡se trova tan dols á las dos ó tres horas de serhi, quan lliure d' afany nostrø pensa y de remordiments lo cor, un dorm lo primer són!

Ab ménos de dos minuts nos hem En Jordi y jo posat al carrer, dirigintnos á la platja, lloch de la cita y punt de reunió ab nostres companys, los qui han sigut tan puntuals com nosaltres: entr' ells hi havia lo jove aquell anomenat Ramon. Al veurer 'l de bona gana me n' hauria entornat, mes fent de la necessitat virtut, l' he saludat afectuosament, corresponentne ell d' igual manera.

Tres mariners, méntres los sis joves alli reunits feyam un cigarret, han acabat los preparatius pera varar lo llagut en l' que debiam embarcarnos: aixís que las onas besavan la quilla, nos han fet saltar á dins, y, arrebosantse 'ls pantalons fins á mitxa cuixa, s' han ficat á l' aygua pera donar al barquet la empenta que li mancava. Al temps que aquest ab l' embransida descompartia las joganeras onas, los mariners s' han posat d' un brinco al costat nostre, y ab un obrir y tancar d' ulls han issat la característica vela llatina qu' infantse á impuls d' un fresch llevetx, lo feya caminar decantantse graciosament.

Una claror diáfana deixava ab prou feynas distingir los objectes mes pròxims; encara algunas estrelletas brillavan sos exllanguits resplandors, quan lo llagut ha emprés sa rápida marxa, obehint com nin enjogassat á son patró qui 'l timó governava ab robustas mans. Semblava un poltro que almossegar per primera vegada 'l fré, 's desboca omplintse 'l pitral d' espuma; ó, si t' agrada mes, amich Pru-

denci, una blanca gavina columpíantse ab sas mateixas alas á ran de las onas que per blaníssims coixins se li oferían.

Lo llevetx ha anat mancant; s' han aclucat las últimas estrel·las; y prompte en lo remot horizó s' han presentat uns petits núvols, missatgers y precursors de la gentil aurora: ha extés aquesta sa lluminosa vesta; la mar entre sas perlas y turquesas, ha confós esmeragdas y rubins; los céfirs han corregut alegres á innovar á las flors y á las aucellas la vinguda del nou dia; 'l cel s' ha tornat mes transparent y blau, y la natura en pés, engalanada y embellida ha saludat al sol que, brillant com l' ull del Etern, una vegada més repetía eixint majestuós d' entre las boyras de l' Orient remot, l' aparició de la llum.

A sa vista, havém perdut tots los que en la barca anavan lo mutisme y mal humor que 'l perdre unas quantas horas de dormir causan, cambiantse per la mes coral expansió y deguda alegría. Desd' aquell moment, tot ha sigut gatzara y broma, no essent En Jordi qui ménos ne promovía. Havém donat fons en lo punt que 'ns trobavam per ésser abundant en peixos y tirant los volentíns al aygua havém comensat la pesquera que ha sigut molt bona no tant en la cantitat com en la calitat: ¡si hi haguesses sigut, amich! Un deya —jo pujo un serrá— l' altre —jo dos— —y jo quatre— afegía un tercer: —miréu quina juliola— deya 'l de mon costat —¡es bonica!— contestava son company—¡apa noys!—cridavan tots.

Alló era un bullici, tothom s'afanyava en véurer qui 'ls pescaria mes grossos y bonichs: tothom procurava ésser lo mes destre: 'ls mariners abocats á l'orla, com nosaltres, repartits á l'una y á l'altra banda, 's servian del bolitx ó del volentí, segons los hi convenia y de la fitora á voltas, per qual motiu, senthi també més práctichs, han sigut los que han pescat lo major nombre y 'ls mellors dels peixos.

En tan agradable com divertida ocupació, nos hi han transcorregut algunas horas; ja 'l sol havia remontat mes de la meytat del cercle que marca sa carrera; bufava 'l llevant rissant las onas, y 'l llagut balandrejava inquiet esperonat per la maror, quan salvant tots los objectes y útils de la pesquera, han los mariners issat de nou la vela y empunyat ab llurs forsudas mans los rems pera dirigirnos envers una cala ahont havém desembarcat tots, deixant, per precaució tant sols, amarrat lo barquet á la punta d'una espadada roca.

No 't pots figurar, amich de l'ánima, quan poétich era aquell lloch: ni sé com descriuretel, pera que te 'n pugas formar una petita idea. Es ni mes ni ménos que un port de tant reduhidas dimensions, com bell y segur: la brassa d'aygua que allí arriba, es clara y crestallina com si fos un espill pera enmirallarshi fadas; las onadas, al venirhi, s'ajehuen en sa platja amorosament, suspirant contentas y gronxantse pera besar las rocas que entre sos brassos duríssims tendrament las retenen; aques-

tas s' eslayran á grandiosa altura, casi verticalment, deixante brotar de sas escletxas alguna hermosa etsavara y plantas trepadoras que s' afanyan pera arribar á abaix sense logharho; la sorra es finíssima, com á propósit pera 'ls delicats peus d' aquellas acuáticas divinitats que 'l ser á mitja nit s' hi reuneixen; y al mateix temps sembla d' or tornat á pols, com si volgués ésser descubridora del tresor que allí deuen tindre guardat sas hermosas moradoras; tot lo conjunt es una petita maravella quals atractius augmenta 'l sol illuminantla per entre una roca que la má d' un gegant degué posarhi algun dia, casi á son enfront, pera que no li descubríssin lo niu ahont ab la seva amor folgava.

En eix deliciós lloch, benvolgut Prudenci, havém desembarcat com ja t' he dit; y després de passar revista als peixos, han donat comens á un' altra operació no ménos divertida que profitosa los tres mariners ajudats per un quart que la nostra arribada allí esperava, matant á un parell de pollastres y plomantlos rápidamente, méntres jo encenía foch, triava l' arrós un altre, y s' ocupavan tots los restants qui en esbandir plats, qui en preparar las estovallas es-tenentlas damunt de la arena, y qui en altrás cosas totas necessarias pera fer un bon esmorsar. Sols En Ramon restava indiferent, posat al fons de la cova (tal efecte causa aquella cala) y notantho jo, tenint negras las màns com un carboner, m' hi he atansat pera dirli:—¿Qué no pren part en las nostras fey-

nas?—¡Es propi de donas ferlas consemblants!— m' ha respost —Vosté mateix— he insistit jo ab fredor, méntres m' allunyava pera mantíndrer viu 'l foch á fi de que l' arrós nos sortís bé.

Aquell incident, caríssim, se m' ha desvanescut al moment gracias á 'n Jordi que nos cridava perquè no estava llest l' ápat, quan ell tenia ja convenientment preparada la taula. ¡Quín bullici! ¡quina gatzara moviam tots plegats! alló es la verdadera vida, la verdadera fraternitat, lo companyerisme pur y sense travas posat en práctica: allí, lluny de la vista de tothom y gosant d' un panorama magnífich, he recordat los primitius temps y no he pogut ménos de dirme entre mí mateix que llavors, sinó per res mes, per llur inocencia, eran molt felissos y ditxosos los humans.

Després d' haver esmorsat magníficament y deixat aixutas algunas ampollas de ví bo, regalo de 'n Jordi, y convertits en cendra 'ls indispensables puros habanos, present que molt m' han agraït mos companys, havém emprés lo retorn á la vila. Al saltar á terra nostre despido ha sigut ab la promesa de tornarhi un altre dia, ménos En Ramon perquè tal diversió la trova molt cansada y monótona per ser propéns, segons ha dit, á marejarse: qui l' haurá cregut, qui no l' haurá cregut; jo, de mí 't puch assegurar, ne soch dels últims perquè.. ¿qué vols que 't diga?... será mútua correspondencia.

Dia 18 de Setembre.

Nos estavam la Tereseta y jo despedintnos al padrís de casa seva, quan ha passat per devant nostre un baylet bufó y aixérit, ab un caparronet mes viu que 'l d' un passarell, adornat de magnífichs y desordenats rulls, caragolats y rossos com los brins d' una panolla. Al véurens, entre vergonyós y decidit, ha vingut á demanarnos almoyna: méntres buscava jo en mas butxacas quelcom pera donarli, ella li ha preguntat: ¿cóm te díus, nen? —Rafelet— ha respós abaixant sos preciosos ulls, blaus com lo cel de primavera. —¿Sabs lo pare-nostre?— La mare no me 'l enseya.— Donchs si 'l vols apéndre, vina cada dia á n' aquesta hora; després te rentaré la cara y 't pentinaré una mica: ¿t' agradará, Rafelet?— —Si, senyoreta— li ha contestat éll. —Vés,— li he dit jo donantli una moneda —sigas bon minyó y estima á ta mare.— Sense pronunciar un mó't ha agafat lo que se li ofería, y mes content que un pardal bo y tip ab aquella miseria, nos ha deixat corrent y saltant com una dayna. ¿En qué consisteix la felicitat que 'l home busca ansiós sense may trovarla?... ¡Ah! ¡quántas voltas nos llensém adelerats en sa persecució y nos la deixém á la espatlla mofantse de nosaltres! La virtut tant sols pót atansárnosla.

Admirat una vegada mes de las excelents prenas de Tereseta, me 'n he despedit, estimadíssim meu.

Tot caminant m' ha vingut á la memoria 'l noy aquell, sa hermosura, no mimbada per la miseria, quins anuncis eran sos peus descalsos y sos vestidets foradats y bruts; y lo tendre diálech de ma carinyosa amiga ab éll: allavoras he reflexionat y m' he dit; ¿quín mérit té la meva almoyna si ab la d' élla la comparo? La seva, es la que fan los ángels,...; la meva, la que fém los homes.

Dia 19 de Setembre.

Me dius tú, oh amich Prudenci, que jo estimo á Na Teresa: tal volta tens rahó, puig si l' estimar consisteix en recordar ab gust á la persona estimada, sentir dintre del cor una buydor inmensa que res l' umplena fóra la seva imatge; percébre una incomparable alegría al trovarse en la sua presencia y profundíssima tristesa quan no nos afalaga la tendresa de sas miradas, te diré, oh íntim meu, que jo la estimo, que jo sento per ella un nóu afecte, desconegut fins ara per mí, arrebatador y exclusiu, qué fa sobreixir de mon cap un munt d' angunias, y esperansas, de tendres somnis de inexplicable ditxa y d' inquietuts sense contorns ni forma, que sento per ella un no sé qué que fa sonriurer involuntariament á mos llávis al temps que del fóns de

mon pit, ixen en voladuría desordenada quan en lo silenci de la nit sa encisera imatge recordo, una munió de sospirs que ma tristesa alleugeran. ¡Oh! si aixó es amor... ¡jo l' amo!... Prudenci, y si es foch, dígamho amich, perquè... ¡jo 'm cremo!

Dia 20 de Setembre.

Me dirigeixo tot sovint una pregunta que no tinch valor pera contestármela, amich del ánima. ¿M' estima ella?... vetaquí la meva dèria, lo que fa rodolar per terra tot mon humor y tota ma satisfacció. ¿Enténs lo misteri qu' enclòu aquesta pregunta?... es la que tanca de cop la porta á mas riallas quan passa per ma pensa: es lo respóndrela, la resolució d' un problema quin resultat déu ésser ma ditxa ó ma desgracia, perquè ¿no consisteix aquella en ser-correspóst per la persona amada; y en no serho, aquesta?... Jo no sé quin atractiu tenen pera mí sos ulls, puig los trovo irresistibles y com si 'm mires-sin d' una manera especial... m' encantan y m' encísan... ¡ah si 'ls vegessis... ¡son tan negres y brillants!... dirias que parlan. ¿No t' hi has fixat, alguna volta en uns ulls negres?... ¿nó? donchs ignoras encara lo qu' es la ditxa.

Dia 21 de Setembre.

Avuy no deuría escriuret, benvolgut Prudenci, perquè ¿quí escriu eixint d' un ball? però t' ho tinch promés y vull cumplirho ¡Un ball!... ¿té per ventura quelcom de particular aixó pera aixís alterar-me? .. jo 't diré, amiguuet meu; en aquesta vida totas las cosas son relativas; y aixís no extranyarás que t' afirmi que pera mí tot s' enclou avuy en aquesta frase ¡un ball!

Un zum-zum, que, sense amohinarm, se 'm emporta lo cervell, ressona en mas orellas repetintme las mil melodías de la orquesta, barrejadas ab las d' una veu encara més cadenciosa que totas las melodías plegadas: cloch los ulls pera concentrar las ideas y los recorts d' aquesta nit, y se 'm presentan unas llumanetas, que s' aixamplan, que 's mouhen, que 's bellugan, que s' apartan, que s' acostan, que 's multiplicitan y s' empetiteixen. ¿No t' has trobat may tú, carissim meu, mirar de fit á fit al sol y quedar encegat durant una bella estona? ¿no has may sentit brunzir á frech d' orellas una forta canonada que t' hagi deixat aixordat completament?... ¡Aque-lla música! ¡aquells llums!... ¡aquell ball!... tot s' agalopa en mon cervell pera ferlo bullir ab mil recorts; y en mas orellas, pera aixordarlas ab infinitas armonías; y en mos ulls, pera enlluhernarlos ab innumerables y brillants colors; y d' entre mitj de

tota aquesta confussió extranya, ne sobressurt no sé si pera atormentarme ó recrearme, Na Teresa ab sas miradas abrusadoras y sa veu angelical.

Peró, méntres aixó te dich, trovo que vaig divagant... ¡no te n' enrigues, Prudenci! ¿qui resisteix impressions tan fortas sense alterar-se? .. y jo las he rebudas avuy, amich meu; jo, que m' impressiono vegent esclatar una flor, perquè desperta ma sensibilitat extremada... Més, ¿sabré concretarme?... perdónam, Prudenci, si ab tals tonterías t' entretinch... ¿quán podré corretgirmen?

M' estava passant agradablement l' estona llegint l' «Orfaneta de Menargues» dessota d' un frondós y flayrosíssim llimoner, qu' ombreja lo jardí d' En Jordi, quan ha vingut aquest á innovarme que hi havia ball al Cassino.—¿Vindrà Na Tereseta?—li he preguntat al moment—Aixís m' ho acava d' assegurar la seva mamá—ha sigut sa respoſta.—Sentirla é inundarse mon jo d' una alegría inmensa ha sigut obra d' un moment.—¿Anirém á buscarlas pera acompanyárlashi?—Aquesta es ma costum.—¿N' hi ha per molt rato?—Unas tres horas.—¿Qué no sopém?—Quan tu vullas.—¡Ara donchs—he exclamat jo posant fí á n' aquest diálech que l' habém tingut rápídamen; puig, desde qu' En Jordi ab tal nova m' ha posat damunt de brasas tot mon desitj era enllestirme lo mes aviat possible pera. entornármen al costat de Na Tereseta á la qui, feya mitj' hora, l' havia deixada ensenyant lo *pare nostre* á n' aquell

bufonet nen, després d' haberlo rentat y pentinat en ma presència posantlo com un mirall.

Me he enllestit diligentment, sense esperar á En Jordi: ¡tal era ma impaciencia! ab pás lleuger me 'n he anat á casa de la meva amiga la qui, als curts moments de trovarme jo allí conversant ab la sua *mamá*, ha baixat del tot arreglada pera anar al ball. ¡Si l' haguesses vista! Res pot compararse ab sa hermosura soberana: estava encantadora. Adés ha comparegut la Elvira, engalanada y bonica com may: era encisera com una gracia. Méntres la *mamá* acabava sos últims preparatius han vingut l' un després de l' altre En Jordi y En Ramon: ¡sempre aquest perseguintme!... Na Teresa bregava llavors pera abotonarse un guant, y veyent l' acció del meu rival (¿no puch calificarlo aixís ja desd' ara, carissim?) qu' anava á oferírseli, m' ha dit: —¿vol ferme la mercé, Félix, de cordárme l'?—Ab molt de gust—he respóst ubriagat per aquesta preferencia sobre En Ramon qui, com si no l' hagués notada, s' ha dirigit á la Elvira obsequiosament. ¿L' home no es un nen gran que se contenta á voltas ab una petita cosa?: en efecte es aixís, però ¡quántas vegadas trivialitats com aquesta descubreixen una passió amagada ó una estimació invalorable!... ¡Cóm hauria retingut sempre entre los meas máns aquella má seva tan perfecte y bufona!

Queyan horas desde lo campanar de la vila enfonsantse en la buydor del temps, quan arrivavam

á la sala del Cassino En Ramon donant lo bras á la Elvira; jo á sa germana y En Jordi á llur mare: tal era l'ordre que seguíam. Al entrar Na Tereseta s'ha escapat una exclamació del pit de tots los joves saludantne sa hermosura: ¿á quí no captiva? y totas las miradas de las noyas qu' allí hi havia han convergit sobre nosaltres: ¡quántas, al véurerla tan bella, haurán sentit lo cuch de la enveja rosegántlashi l' cor!... ¡quántas pocas li haurán fet justicia, considerantla la més hermosa del ball!

Ben tost las agitadas notas d' un vals, han escampat sas armonías per lo saló magníficament encatifat y esplendorosament iluminat per nombrosas aranyas de crestell. He ofert mon bras á Na Tereseta pera ballarlo, en lo moment en qu' En Ramon s' aixecava y venia á presentarli l' seu.—Aquest vals, es pera mon amich Félix—ha observat graciosament ella aixecantse lleugera, méntres acceptava mon bras.—¿Me guardará 'l següent?—li ha dit En Ramon—L' que valla,—li ha respost en lo mateix instant en qu' ab vertiginosa volta nos ne allunyavam oblidantlo.

Tú no pòts imaginarte, Prudenci estimadíssim, quan ditzós he sigut en aquells moments... lo vérich de la felicitat semblava apoderarse de nosaltres dos... ó de mí al menys: ¡aquella seva gracia! ¡aquella lleugeresa! ¡aquella soltura! tot es en Na Tereseta sobirá y excelent; balla bè, sense pretensions; ab finura, sense fingiment; ab honestitat, sense hi-

pocresía: la flexibilitat de son cos, ayrós com lo de la canya comunica á sos moviments una suavitat que no puch explicarte: tot rodava á mon entorn, quan, sentne pocas las parellas que nos destorbavan, recorriam lo saló ab febroso lleugeresa: personas, llums, músichs, objectes... tot, tot donava voltas á nostre entorn; sols sentia las armonías del vals; sols veyá 'l mágich rostre de Na Tereseta. ¡Ay amich! me creya transportat á mons desconeguts y bells en brassos d' una fada.

Ha finit lo primer vals; y mirantnos abdós ab complacencia inexplicable nos habém fet aquesta pregunta:—¿no despertém d' un somni?...—Oh, si qu' ho era. Prudenci, y ben falaguer per cert.

Se n' han ballat despres d' altres, reservantne Na Tereseta la mazurka pera mí: ¡com glatía mon cor quan mos ulls la veyan en brassos d' un altre! ¡com bullían mos polsos y corría galopant la sang per mas venas quan ab En Ramon anava de parella!... ¿será gelosía lo que sentía jo? No ho sé pas, Prudenci; pero t' asseguro que si un jorn s' anomena meva, tan sols ballará ab mí. Per fortuna, en uns llanceros que jo ballava ab la Elvira y ella ab mon perseguidor, havem fet vis á vis: ¡com m' aconsolava la tendresa de sos ulls negríssims que sempre ab los meus se crehuavan!; quan feyam la cadeneta, retenía la seva má entre la meva fins l' últim moment; quan nos saludavam, me dirigía somriguent los seus saludos, y al acabarse un quadro, procurava que la conversa s' estengués pera dirigirme la paraula.

Senyalava la orquesta 'l darrer ball, quan la *mamá* de las noyas ha dit pera retirar-se: aixís ho havem fet, acompanyantlas á llur casa mon amich, mon rival y jo. . cada hu de nosaltres ha ofert son bras á la qui havia sigut avans sa companyera. Al eixir del Cassino, la lluna platejava lo negre mantell de la nit: Na Teresa, atreta per sa hermosor, se la contemplava extasiada... ¡Oh, qui tingués lo pinzell d' un Gomez pera dibuixar aquell son rostre més diví que humá, realsat per una sedosa glassa blanca que vaporosament lo voltava é il·luminat per la poética claror de la suavisima Diana!

Alguns minuts més tart, las portas d' una casa se tancavan pera estotjar un tresor incomparable; un jove se despedia ceremoniosament d' altres dos; y aquestos se dirigían... á dormir lo de més etat, y a rememorar lo més jove, en lo silenci y quietut de la nit, pera trasmetrels á tu, aquestos recorts dolcíssims.

Dia 22 de Setembre.

Cada dia vaig adquirint nous convenciments de que Na Tereseta me correspon, carinyoset amich de l' ánima: ¡com se m' aixampla 'l cor quan aquesta idea falaguera traspassa lluminosa per entre tots

los altres pensaments meus! Però ¡ay Prudenci!... me falta valor pera descobrirli ma passió, porque ¿no pòt èsser una alucinació del meu desitj? ¿no pòt èsser...? ¡Qué nin soch, caríssim! ¿Y si tan sols fos la amistat, plena de tendresa y d'afecte, lo sentiment pur qué ella me professa?... ¡Válgam Dèu!... quin dubte es aquest pera mi més terrible!... Quan sos ulls negríssims me miran ab aquella candorosa expressió,... quan sos llávis me parlan ab aquell encís irresistible!... ¡ah! llavoras no dubto, nó, com ara de que m'estima... Més ¿hauré d'estar sempre fluctuant aixís...? ¿qui no 'm fa rompre mon silenci que á la cobardía s'igualen?... ¡Qué criatura soch, Prudenci!... Avuy la he anada á visitar pera preguntarli com li havia probat lo ball: la he trobada al jardí, alegre y expansiva cuydant sas flors á las que estima ab entranyable amor. Al sentirme ha corregut á mon encontre y en pach de mon interés m'ha donat un clavell que ella mateixa ha volgut posarmel en lo trauc de la levita. ¡Com sentía llavoras arremolinarse en mos llávis munió d'afectes y de paraulas que totas han mort en flor sense eixirne una de ben coordinada! ¿perqué aquella confusió y perturbació que 'm nusa la veu al coll!... Oh, jo la estimo massa... ¿massa dich?... ¡imbécil! ¿S'estiman may prou als ángels?...

No puch resistir: torno á véurela: me poso 'l sombrero y vaig á escoltarla mentres dòna sa cotidiana llissó al pobre Rafelet.

Dia 23 de Setembre.

¿No digué un famosíssim poeta de las terras de Castella *que toda la vida es sueño, y los sueños, sueños son?*... Tal puch repetir jo desde que coneix á Tereseta: sembla que desvariejo. Me complasch recordantla; me deleteixo enrahonanthi; goso suspirant per son amor; y ¿no es tot aixó, amich meu, un somni? ¡Ay de mi! ¿quins mérits tinch pera que 'm correspongui? lo convenciment de mos escassos valiments sagella ma boca en sa presencia... y no obstant me faig la ilusió de que m' estima. Aquesta ditxa, ¿no es per ventura un somni? acluco 'ls ulls al arribar las altas horas de la nit y llavors sento sa veu, veig sa imatge, y 'm miran sos esguarts ab una tendresa esquisida brindantme delicias y venturas... ¿no es aixó un somni tan sols, te repeteixo? Però ¡es tan dols somniar, caríssim Prudenci!... ¡es tan dols,... que fora clavarme una punxaguda aresta en lo cor no somniar avuy que es aquesta vida un somni, y que 'ls somnis,... somnis son!

Dia 24 de Setembre.

A prop del poble y al cim d' un puig, hi ha una

hermosa hermita: allí m' he dirigit ab pas insegur en busca de bonansa, com trist romeu al qui han nafrat sos peus descalsos los durs rochs del camí y esquinsat sas robas los esbarsers y etzabaras que en sos marges creixen. Mos pulmons se dilatavan al respirar aquells fresquívolos ayres, embaumats per l' áspre incens de boscatanas flors y rehinosas plantas. Al entrar en lo camaril ahont se venera la imatge de Nostra Madona la Verge del Remey m' he sentit dominat per la influencia d' aquell sagrat lloch, ab prou feynas llumenat per un fugitiu raig de sol: lo silenci era imponent, complert lo misteri, la soletat absoluta. Jo me trovava tot sol devant de Dèu: .. ¡quin munt de consideracions, amich de l' ánima, m' he fet á mí mateix!.,. jo, ínfima criatura; átomo imperceptible; granet de pols llensat als quatre vents,... trovarme sol, tot sol devant d' Aquell que tot ho umplena; que tot ho es; que tot ho pót!... Oh! quan microscópica he trovat ma petitesa comparada ab la inconcebible immensitat de l' Etern. No he pogut resistir més temps la comparansa y he caygut de jonolls: mos llávis han barbotejat esmoguts nna pregaría y de mos ulls han eixit abundosas llágrimas que alleugerant de mon cor las penas que l' umplían, han fet pera mí renaixer la esperança.

Al eixir d' aquell lloch, era ja fosch: un petit núvol rogench encalmat á la banda de ponent, indicava lo seti ahont lo sol havia tramontat la serra. Los lleugers oratges que corrián d' assí y d' allá be-

sant mon front; las dolsas armonías y lo tendre remoreig dels corpulents y frondosos arbres; las estrellas que en lo firmament comensavan á llambregar vergonyosas; convidavan á gosar de tanta hermosura y demanar una llágrima á la nit que mitigués la ardencia de mos insólits afanys. Aixís ho he fet, y al arribar á casa he pogut pronunciar alegrement lo nom de ¡Teresa!

Dia 25 de Setembre.

¡Com passen los días, amich estimadíssim! ¿Perqué 'm recordas qué he de tornar?... No 't faig per aixó cap cárrech, que obligació es del amich, esmentar al amich que tè debers: més per avuy... déixam pensar tan solsament ab élla.

Dia 26 de Setembre.

Tots mos parents se queixan de que no 'ls vaig á visitar y fins alguns sé que n' están ressentits: ¡quán inexorables són! Jo no m' explico que se graduhi l' afecte que 'ls hi professo, per lo major ó menor nombre de vegadas que passi per llur casa á veurels; bé es veritat que tots m' obsequian en gran manera,

peró... á serte franch, Prudenci, no trovo que aixó 'ls hi dongui cap dret pera robarme un instant de la ditxa que goso al costat de la Tereseta. Procuraré, ab tot, compláurels ja que aixís ho volen: ¡qué hi farém! no tothom tè 'l suficient criteri pera compéndre lo que significa restar lluny de la persona amada.

Dia 27 de Setembre.

Vinch de passejar ab la Tereseta...: anavam de brasset y á alguna distancia de la Elvira qui conversava ab en Ramon y de llur mare, quin company era nostre caríssim Jordi: á n' ell dech la ventura d' aquesta nit: ¡Dèu li pagui tal favor! Encara que res li he dit de lo que en mon cor passa, no per falta de confiança, sinó per la incertitut que ab la Tereseta visch, ha endevinat lo que jo sento, ab aquestos ulls penetrants é infalibles d' una bona amistat, que descubreixen lo que hi ha de mes fondo é íntim en lo cor del amich al mirar son rostre.

¡Quín passeig ha sigut aquell, oh Prudenci! portarla de brasset,... percébre un á un los batechs de son cor,... sentir lo suavíssim fréch de son bras contornejat... óure casi á ran d' orella 'l timbre de sa veu...!... Oh, amich caríssim; tot aixó són cosas suficients pera rómpe lo gel del cor més insensible

y fer suspirar d' amor á l' ánima més incrédula y apática... ¡quánt mes á mí que m' abruso y cremo... qué crech y amo!

¡Tot era bell!... ¡tot era grandíós!...: ¡tot era sublim! Las últimas tintas de la celistia feya ja horas que s' havian esborrat pera donar lloch al imperi de la nit: aquesta era closa complertament: á milions d' estels parpellejavan en la inmensa volta, com llantietas de plata suspesas en mil llochs diferents: la lluna en son quart meguant ab prou feynas espargía la foscó de son entorn ab sa blanís-sima claror: la marinada jugant ab las fullas dels árbres las feya gemegar planyívolas: fins lo trepitj de las llavors pocas personas que gosavan del tébi ambient, produhía una ramor acompassada y agradable. Tot ensemps causava una influencia misteriosa y benéfica que enlayrava l' ánima á las regions de l' esperit, á la contemplació de la Inmensitat.

Na Tereseta y jo 'ns sentiam dominats per l' encant de la naturalesa adormida: un extremiment involuntari ha recorregut, com guspira eléctrica, tot nostre cos y al mirarnos embadalits pera explicarnos la causa, havém restat muts. Era que un món d' ideas, d' ilusions y de somnis se desarrollava en nostras pensas. Permaneixían nostres brassos enllassats y comprimintse suáument com pera mellor comunicarse 'ls llatits del cor... nostras ánimas, abressadas en un castíssim abrás, volavan per ignots

espays, dirigintse envers l' Infinit pera en sa presen-
cia fòndres en una sola.

Una véu, la de sa mare, nos ha tornat á la vida
de la realitat: devíam retirarnos, y aixís ho hem fet.
Caminant en direcció de casa sua remembrávam lo
misteri de la nit, sos encisos y atractius; y la poe-
sia, ab sa bellesa falaguera, ha vingut á engalanar y
hermosejar lo que tan admirable s' havia presentat
á nostra vista.

Lo despido ha sigut bréu y de pocas paraulas;
emperó nostra darrera estreta de má 'ns ha dit que
s' havían unit nostras ánimas per tota una eternitat.

Dia 28 de Setembre.

He comensat las visitas de despido: no puch re-
tardar més dias ma vinguda, amich Prudenci.
¡Cóm m' entristeix lo pensarhi! ¡deixar á ma estima-
da!... si alimentés gayre tal pensament, ben promp-
te se n' aniria per terra tota ma decisió; però mos
debers me cridan á n' aqueixa ciutat pera terminar
mos estudis... y no fora home si no sapigués com-
plirlos y servirlos. D' un instant á l' altre li declararé
ma passió, pura com la rialla d' un nin y ardenta
com lo sol d' Agost: si 'm correspon, segons confío,
'm veuré ab coratge pera tot. .; si nó... Deixém lo

dupte, caríssim meu, porque ab éll me sento defallir: una veu secreta 'm diu que tinga esperansa... ¿sortirà certa?... Dèu ho vulla, Prudenci.

Dia 29 de Setembre.

¡Dormíu en pau, oh noyas que un dia féreu batejar mon cor!... ¡Dormíu, dormiu! no ja en la tomba de la buydor y de las cendras..., sinó en la mansió de mon oblit!... ¡Adeu siau, imatjes falagueras que un jorn mes parláreu á mon desitj esperonantlo que á mon esperit enlayrantlo á las regions de lo ideal y de la puresa! ¿Qué sou vosaltras?... ¿qué, comparadas ab Teresa?... ni mes ni ménos que 'ls estels quan lo sol despunta... ¡Adèu, Flora! ja tos ulls apassionats com tas ideas y movibles com tos pensaments, no 'm farán sentir ab sas miradas la xardor de llur delitós foch.... ¡Adèu, Laya! ja no vindré á demanar á ta boqueta, níu de patons sense esma, las rialletas que 'l exaltar ma fantasía, no feyan condormir mos insólits afanys! .. ¡Adèu, Càrme! quina bona amistat creguí un jorn en tu una passió més ferma perquè mitigares ab tas paraulas lo neguit de mas primerencas penas... Y tu, oh pageseta candorosa, que al véuret deixares en mon pit impresa ta imatge fatillera y en ma memoria 'l recort

de ta rápida petjada en lo camí de ma vida... ¡adèu també! ¡adèu siau pera sempre! perquè en élla tinch aplegadas totas las gracias que no trovo reunidas en vosaltras juntas.

¿Seré injust, amich meu, ab totas ellas desterrantlas de la mansió hont guardo mos recorts?.. ¡Oh nó; puig tot mon cor pertany desd' avuy ab dret exclusiu á Na Tereseta... jo 'm recordaré de totas alguna vegada pera agraphírlashi lo bé que 'm feren al brindarme goigs sense mida despertantne mas ilussions primeras, com se recorda ab gust á n' aquellas imatges vaporosas y sense contorns que se 'ns presentan en somnis quan la imaginació desvarieja.

¿No haurás endevinat ja, amich del cor, lo qu' en mí passa?..—Ah!, ¡ella m' estima!..—exclamo gojós...—¡ella m' estima!.. ¡¡m' estima!.. ¿Cóm eixir del cercle d' aquestas paraulas quan tot pera mi ho enclohuen?... Desde que tal confessió he sentit de sos gentils llávis, sembla que tot en mi degota felicitat...; mas paraulas, surten barbotejant de ma boca, estrontcanse en exclamacions de ditxa...: mos pulmons se dilatan afanyosos pera aspirar á doxo l' ayre ubricat d' emanacions suavíssimas ¡Oh... quanta es ma gloria!.. jo, tindre lo cor d' un ángel que bateguí pera mí...; jo, ésser amat d' aquella que per sas perfeccions la voldria un Príncep... ó un Rey... ¡Si jo 'n fos... ab quin orgull posaría ma corona en son front de verge!... Però ¿qué dich?..

si fos jo Rey ó Príncep ¿podria per ventura anomenarla meva? ¿no 'm robarían tal ditxa las rahons d' Estat?... ¡Ah!... quant infelisos son ells... ¡qué tingan sas coronas, d'espinas casi sempre, tant com vullan! no las hi envejo; val més no portáren y ohir com una veu, entre enamorada y esmoguda nos crida: ¡rey de mon cor!...

Estich arraulit vora lo caliu de mos recorts: ¡còm goso en élls!: semblo lo viandant que després d' una llarga jornada en la que l' han congelat abundosas nevadas arriba á una dolsa mansió de pau y quietut ahont li brindan una amorosa llar vora de quin foch s' assenta pera referse méntres escolta al lluny, ben arrupit, los últims xiulets de la udoladora tramontana. Poch á poch van estingintse las derrarencas ventadas de ma disshort antiga; lo sol de ma ditxa las empeny...; ja 'ls ecos no 'm portan, com fins avuy, llur ressó tristíssim: l' esglay esgarifador del dupte ha desaparescut de mon pervindre que s' esplaya sonrosat y bell: ¡lo guarda un ángel!

Desde l' escó ahont, amich caríssim, m' havia assentat pera referme, vaig á contarte mas impressions darreras. Escóltalas si 't plau.

Eran las cinch de la tarde, hora en que los demás eixia de casa Na Tereseta y en qu' avuy he dirigit allí, no sé perquè mos passos. Al arribarhi, se despedía d' ella En Rafelet, aquell nen tan hermós com pobre; per haverli sapigut lo pare nostre y las

més importants oracions necessaries á tot bon cristià sense cap errada, li ha donat una almoyna pera la sua mare; al enterármén jo, li he fet un pató y l' he obsequiat ab una lllaminadura que per' ell m' havia posat á la butxaca. L' amanyagat baylet se n' es anat alegroy y nosaltres havem restat sols: la *mamá* y la Elvira acavavan de surtir á passeig.

Havem entrat á la sala ahont la coneguí: tots los objectes me recordavan la impressió que 'm causá la vista de na Tereseta. Ella s' ha assegut en lo sofà que devant per devant de la porta se trova; jo, ho he fet al costat seu, en un silló de vellut color de cirera. Nostra conversa era al comens dificultosa; pareixia que 'ls dos reconcentressim tots los pensaments pera acariciarne un de sol: ella estava encisera com una flor al bada se; lo foch de la passió sonrosava sas galtas; son pit s' aixecava afadigós, com si volgués esbotsar las robas que 'l comprimian: jo, sentia rebullir ma sang, un foch ardent circulava per mas venas, tota ma vida refluha á mon cor.

La conversa ha recaygut sobre ma próxima marxa. Al esmentársela, Na Teresa s' ha esgroguehit y jo ¡ay amich!... jo no sé lo que m' he fet; però als curts moments, agafantli convulsivament una de sas máns, li he dit ab aqueix llenguatge arrebatador, propi d' una passió tan intensa y tan pura com la meva... ¡Jo me 'n vaig Tereseta!; mas obligacions reclaman ma presencia á la ciutat... mes ¡ay! qu' al allunyarme de vosté me sento defallir

perqué... la estimo!... perquè... jo l' amo!... Jamay hauria tingut valor pera declararli ma noble passió, dolsa amiga;... però ¡es tan trista l' ausencia quan se ignora si nos correspon la persona amada! ¡es tan fera la incertitut quan un s' allunya de qui constitueix son ideal sense sapiguer si trova eco en son cor!...: y jo qu' hauré de separarme de son costat, Tereseta, no puch condemnarme á viurer morint, que morir es lo viurer quan se tenen lo cor plé d' ilusions y la pensa de duptes... sense avans sapiguer, oh amiga meva, si V. m' estima ó nó com jo la estimo y amo!...—Escolti, Félix,—ella m' ha respos—y atengui mas paraulas: desde lo primer moment en que 'm fou V. presentat per En Jordi, troví simpática sa figura y agradable sa presencia; però... no podia hostatjar en mon pit á cap altre sentiment envers vosté que 'l de la més pura é íntima amistat: li diré lo perquè. Quan morí mon benvolgut pare, nos deixá á la Elvira y á mí sòts la guarda d' una mare carinyosa que, pera consolar-se de sa pérdua y fondre 'l negre gel de sa viudesa necessitava tot l' escalf del nostre amor: llavoras resolguí, per ma part, no escoltar jamay altra veu ni altres dictats que 'ls de l' amistat; y per aixó ¡oh Félix! no puch ni dech carrespondre á sos desitjos ja que d' altre modo sería robadora á la mamá del carinyo que sempre, méntres Dèu me la conservi, haig de guardarli—¡Oh, Tereseta no diguí aixó!—he exclamat interrompentla:—¿V. no estimar? ¿V. ánima sensible y de-

licada negar á son cor, lo que son cor necessita? ¿V. tota amor y dolcesa, negar dolcesa y amor á qui com jo los hi demana ab passió tan rendida? imposible!... vosté s' enganya, Tereseta!: V., que 's complau escoltant las tendras cantarellas de las trespadoras áus; V. que s' extasía devant de las floretas de son jardí quan ab sos mil colors s' engalanan; V. que s' encanta al admirar á la Natura en totas sas variadas transformacions, trovanthi sempre majors atractius y encisos; V. que deixa rellicar una llágrima de tendresa de sos negrissims ulls al óurer contar una pena ó al presenciar una llástima; V., Tereseta deu forsosament estimar,... mellor estima: pero, ¡ay!...—¿Qué vol dir, Félix?...—Anava á contestarli, caríssim, quan ha prosseguit d' aquesta manera.—Aixó no es altra cosa qu' un natural afecte á tot alló que Dèu nos dona pera fer poética y hermosa aquesta vida, però qu' en res se sembla á l' amistat que vosté m' inspira, Félix, puig may he anyorat las canturias de las aucellas quan d' otras n' he sentidas, ni los colors de las flors quan d' otras n' he vistas, ni las galas de la naturalesa quan ab otras de novellas las ha cambiadas, méntres que á V. l' anyoro ¡cosa estranya! tan bon punt s' aparta de ma presencia: llavoras resto pensativa y trista recordant l' última paraula de V. desitjosa de veurerl' tornar pera escoltar de nou son accent que tant m' alegra—Y d' aixó ¿cóm se 'n diu Tereseta?—li he preguntat jo espurnejantme de

goig 'ls ulls.—No sé com anomenarho, Félix: ja veig que es un sentiment superior á mos propòsits y á ma voluntat... però, jo crech que no passa d' ésser un afecte de germá... un carinyo íntim...—
—¡Oh, nó!—la he interrompuda—V. vol enganyar-se á sí mateixa, Tereseta; aufegar la veu de son cor que ¡amor! li clama pera mí...: ¡no m' ho negui per Dèu!—¿Negarli, diu?... ¡ah! jo no puch... jo no vull negarli... perquè l' amo, Félix!—

Llavoras, delirant y encegat per tanta ditxa, la he besada en lo front: al sentir ella 'l foch de mon abusador bes—¡Félix—m' ha cridat enutjada y ruborissantse com los cels del Nort al rébre lo pató missatger del sol qu' ha de fóndre sas eternas néus.
—¡Oh gracias Tereseta!... ¡gracias!—he barbotejat en aquell moment aixecantme y anantmen, méntres buydava en mon cor, com l' abella en son rusch, la mel qu' havian assaborit mos llávis. Al girar mos ulls desde l' extrem del carrer pera ovirar sa casa, la he vista en lo cancell fetme ¡adèu! ab sa maneta hermosa.

Dia 3o de Setembre.

¿Perqué ni la esperansa d' abrasassrte m' aconsola? ¡haig de deixarla!... Aquesta idea m' atormenta y m mortifica cada vegada mes, puig no puch resig-

narme á marxar... y no obstant, es precis ferho. Cada segon que passa m' allunya de la felicitat y m' atansa á la anyoransa; voldria contindre del temps la inexorable carrera però ¡ay! qu' es aixó impossible, amich: éll no 'm escolta com no m' escoltava tampoch quan en dias d' amargura li demanava que passés depressa. ¿Qué 'n trech d' atrassar las buscas de mon rellotje pera ferme la il·lusió de créurem' que 'm restan alguns minuts pera assolir al costat de ma Tereseta? donar un nóu torment á la meva animeta adolorida. Però es precis; mos debers me cridan y tú ja sabs Prudenci que soch inexorable ab mí mateix pera llur compliment.

Ja m' he despedit d' ella... com de sa mare y germana; aquestas s' han mostrat atentas... Na Tereseta, trista y pensativa. Al anármen, m' ha acompanyat fins á la porta y allí, m' ha dit lliscantli dos llagrimetas, descubridoras de son dolor—¿m' oblidarás Félix?...—¡Oh, may, may!—li he contestat jo, afalagantli carinyosament sas máns preciosas. Ja no havém pogut dirnos cap mes paraula: la tristesa que nos devorava, ha esbotsat impetuosa: un gemech imperceptible anava traydoramant á descubrirli mon pesar; però he lograt contenirlo. Pera no allargar mes aquella escena—¡adeu!—li he dit ple de racansa y abrassantla suaument, la he deixada amarada en plor.

Dia 1.er d' Octubre.

No he pogut dormir en tota la nit; dintre d' una hora vindrá 'l mosso á buscarme la maleta. En Jordi m' ajuda á fer los últims preparatius, mentres li conto 'ls meus amors ab Na Tereseta: me 'n dona la enhorabona y jo li regració son afecte . . .

.
Ja soch al cotxe ó diligencia: munió de parents y companys han vingut á despedirme: tothom desitja que prestament torni... y jo mes que tots ells... No veig á Tereseta... però lo cor me diu que la veuré encara: ¿enganya may lo cor? . . .

.
Aprofito un moment de parada, méntres mudan lo tir, pera posar aquestas ratllas. Al passar per davant de sa casa estava ella recolsada á la barana de son balcó...: al véurerm' m' ha fet jadeu! ab son blanch mocador, habentli jo contestat d' igual manera... Lo cotxe va á marxar: ¡fins á la vista Prudenci!...

Me trovo dins del tren: d' aquí á pocas horas me tindrás en tos brassos... y lluny d' élla. La campana ha donat las tres batalladas: tanco mas memorias y m' enfonzo en l' abim de mos recorts.

FÉLIX.

A bordo del vapor Andalusia.

Dia 7 de Mars de 18...

¡Ja soch á bordo, amich meu!; ¡ja ha arribat pera mí lo desitjat instant! ¡ja en alas del vapor ne solcaré l' acuátich element y al despertarse lo sol me trovaré en la vila poética y hermosa, en lo florejat niu ahont ma tortoreta canta entristida.

¿Qué fas en aquest instant, Prudenci? me sembla que 't veig entregat en brassos del ensopit Morfeo demanantli delicias y somnis que s' avingan ab tas quimeras sonrosadas, ab tas esperansas bellas y ab ta imaginació de poeta: ¡oh dorm, dorm! amoroset meu, méntres jo trovo rondallayre al temps que tan triga á passar pera portarme al lloch ahont conequí á ma Tereseta y ahont mas ocupacions m' han

privat de tornar hi fins avuy. ¡Dorm tu que't trovas lliure d' afanys y de desitjos!

Tocan horas... escolto y ne conto dotze ¡mitja nit y encara som al port! Lo mateix vapor mostra impaciencia balancejantse y queixantse fonament com lo corcer indómit qu' espera deixar la terra qu' ab frisansa pateja á la primera senyal del bridó que 'l subjuga.

Pera matar la estona he pujat á passejarme per la cuberta y 'l castell de popa durant un bell rato en que he pogut contemplar la fantástica magnificencia de nostre port en aquestas altas horas de la nit: la quietut qu' en ell regna, interrompuda tan sols per sorda maror y per algun qu' altre llagut que com un fastama relisca sense soroll movent sos esquálits brassos, es imponent; l' aspecte dels fanals reflectint sos raigs, com serps lluminosas, per damunt de las onas endormiscadas, tè un atractiu irresistible; los tristos cants que al lluny á voltas resonan escapats dels pits dels pobres mariners son falaguers y melancólics...; y 'l veurers' entre boiras de foscó la ciutat tranquila, silenciosa y voltada de misteri, causa un sentiment de profunda y agradable melangía.

La humida y congelada serena que s' infiltrava fins al moll dels ossos, m' han fet deixar la contemplació de tan bell panorama; y ara lo mareig que 'm causa l' escripturer damunt d' una taula que 's mou pausadament, m' obliga á deixar aquestas rat-

llas pera cercar un refugi en lo camarot ahont procuraré dormir.

A bordo y Dia 7 de Mars.

¡Ja he dormit, caríssim! però es avansat lo nou dia puig una claror blanca y suau entra en mon camarot, senzill y boních, ahont la nit se m' ha fet curta: me frego 'ls ulls pera deixondirlos y pujo á cuberta desde quin lloch se divisa ja la blanca hermita que vetlla los sons de la enjoyada vila. ¡Quan admirables son los avensos d' aquest segle que aixís escursan las distancias ab sos maravellosos descubriments! però ¡quàn més admirables son las obras de Dèu!

Encara lo sol está mitj retingut entre los brassos de las blavas onas, per quin motiu las enlayradas montanyas de la costa, embolcalladas ab un mantell de blanísimas boyras, no deixan veurer sos contorns atlétichs. Jo m' ho contemplo extasiat, méntres intento inútilment traslladar al paper mas variadas impresions.

Prompte deuré abandonar lo vapor, quina escumosa estela senyala per bona estona lo lloch de sas petjadas. ¿Tu no hi has anat may, Prudenci?... es un viatjar magnífich y los meus sons haurían si-

gut ditxosos com en un bressol, si la febre d' amor que 'm consum no los hagués tornat en desiguals y lleugers. Dins de curts moments saltaré á terra; ja lo vapor vira pera guanyar las puntas del port d' aquesta vila que com nineta que al despertarse se frega mitj dormida encara sos preciosos esguarts, se 'm presenta á mon devant fatillera y hermosa.

Suspench, amiguet, aquestas ratllas, que continuaré després, puig lo «Andalucia» ja ha atracat y m' espera una llanxa, á son costat de babor, bellugantse pera portarme á terra.

Aquesta vegada no poso en casa del nostre amich Jordi, sino en la d' uns parents entre quins individus s' hi contan dos fatilleras cusinetas, las quals ab una alegría sense mida y del tot sorpresas ab ma presencia que no las hi havia anticipadament previngut, m' ha donat lo petó de la ben vinguda. No 't dich res d' En Jordi, puig com tots los de ma familia y los meus companys, celebra ma arribada tant més agradable, segons dihuen ells, en quant ménos la esperavan.

Entre visitas d' un y altre, m' han tingut tot lo sant dia empresonat á casa sense poguer veure' á l' amor meva fins á última hora. Si jo pogués, acabaria de cop y volta ab aixó que se 'n diu *exigencias socials* y que pera mí no passen, casi sempre, de tonterías si ja no son cadenas que l' home s' ha forjat ell mateix pera esclavitzar-se.

No he tingut temps més que pera saludarla al

passeig... ¿sabs amich?... al passeig aquell del que tantas vegadas m' has sentit parlat. Anava elegantíssima y senzilla; una bata blanca, adornada ab exquisit gust, li donava l' ayre del llir quan s' aixeca magestuós sobre de son flexible tronch. La acompanyava En Ramon qui de sopte no m' ha conegut, no aixís jo, que avans de veurel, ja lo cor m' havia innovat sa presencia. La Elvira y la *mamá* m' han saludat ab finesa, però fredament:... al poch rato m' he despedit d' ellas y, d' *ell*... ¡Quantas cosas nos hem volgut dir la Tereseta y jo ab una sola mirada!

Dia 8 de Mars.

Si haguessis visitat aquesta vila uns anys enreta y la visitessis avuy, ¡quantas diferencias hi trovarías, amich de l' ánima! ¡com mudan los temps! Llavors imperava arreu la pau y lo benestar... avuy la guerra ho trontolla tot ab sas petjadas y tot ho enruna y crema ab l' atxa flamejant de la discordia.

Tots los homens sembla que jugan á veurer quin farà més mal al altre: los de fora portant l' extermini y destrucció de lo que á fora trovan!... los de adins, enfonsant tot lo que adins s' aixeca!... Uns,... los d' allá, predican la germanó y exercitan la ven-

jansa; los altres, los d' aquí, demanan la llibertat y apadrinan la tiranía; los uns... volen perdó y may oblidan; los altres, volen cástich y cometen lo crim... ¡oh!... á quina aberració de ideas s' ha arribat caríssim! Las virtuts cívicas s' han perdut; s' han afluijat los llassos de la familia; lo sentit comú es un mito: aquí se crema la parroquia; gent vil é inmundada escarneix y se befa dels misteris de la nostra Religió augusta; se predican las doctrinas més dissolvents y espantosas; se cometen mil actes d' infame barbarisme: allá se matan y degollan ignocents, se roba sense pòr á la justicia, se portan á terme fets que ni esmaginarse may deurían... y tothom calla, tothom, esporuguit ó cobart, s' ho mira ab los ulls de la indiferencia; tothom s' ho escolta ab las orellas de la estupidés; tothom arronsa las espalllas ab gebrada condescendencia, si ja no una rialleta criminal y vaga no aplaudeix aqueix cúmul de prevaricacions, de malvestats, de oys y d' infamias.

¡Oh amich si avuy visqués l' inglés Hobbes creuria veurer confirmada aquella sa desesperada y cruel afirmació de que l' home es l' enemich del home!

Aixó pensava jo, Prudenci benvolgut, pocas horas fá mentres me 'n anava cap á retiro després qu' un crit d' ¡alerta! repetit per altrás veus fins á extinguirse imperceptiblement en las negras concavitats del eco, m' ha vingut á despertar soptadament del

munt de mos recorts per entre 'ls que, pensatiu y abstret cercava la candorosa imatge de ma Teresa, pera enfonsarme en las consideracions d' una fera realitat.

¡Cuán trist y melancólich es lo sentir *alerta* en mitj de las eternas nits d' hivern, si per etzar, com en la d' avuy udola furient la tramontana, ronca ab mal humor la ennesprada mar y 'ls estels espurnejan llagrimosos per entre la impenetrable negrura del firmament! ¡Oh cuán esgarrifosa ressona allavoras! y ¡cóm fá reflexionar sériament al qui de son cor no ha esventat encara 'ls recorts de la tranquila infantesa! perquè ella diu la fera lluyta que mantením espanyols contra espanyols; germans contra germans; que deuen vigilarse y témers á n' aquells que un dia aixuplugava un mateix sostre y escalfava una mateixa llar; que son los fills d' una mateixa mare 'ls qui, al destrossar ¡impíos! sas entranyas, se donan l' un á l' altre, com l' udol las feras, lo crit d' *¡alerta!*

Vosaltres que lluytéu, recordéuvos d' aquesta vostra patria, que es la meva, y deixáu las fratricidas armas: ¡abrasséuvos!... Féuho per ella, que ab sas campanas festejá alegre vostre naixement; ella, que vos dongué benfactora sombra y arómada aubaga quan, ofegats per la xardor vos asseguereu dessota de sos ombrívols arbres; per ella, que ha mimbat vostra set abrusadora ab sas frescas y crestallinas ayguas, delitat vostres ohidos ab las cantarellas de

las sevas aus, enlayrat vostre cor á la esperansa ab son incomparable cel, recullit vostres sospirs d' amor ab sas nits de lluna y servat las cendras dels vostres avis en religiosa tomba pera que poguesseu damunt d' ellas vessarhi una llágrima d'agrahiment y de tendresa!

¡Mes ay, Prudenci! ningú m' escolta... En va refila 'l rossinyol quan udola 'l tró que aixorda; ningú acull los dictats de la rahó quan las passions bramulan desbordadas.

Dia 9 de Mars.

¡Quan bé 'm trovo, amich benvolgut, ab la meva soletat acompanyada! Y no 'm contradich, caríssim, perquè ¿m' abandona may per ventura la imatge de la meva amor? jo prefereixo molt mes, quan no estich á son costat, trovarme sol, que ab companyia de parents y d' amichs, puig d' aquest modo ni lo bullici d' uns, ni 'l brugit d' altres, ni la gatzara de tots me distreuhen de mon pensament únich.

¡Ni á tu mateix t' anyoro, Prudenci! ¡ni á tu! qu' es tot lo que puch dir, quan restant lluny d' ella evoco sa memoria, sas riallas y sas paraulas pera que 'm fassin companyia. ¡L' estimo tant...! goso veientla, goso enrahonanthi, goso recordantla. Totas mas esperansas, tots mos plahers, tota ma vida 's reduheixen á n' ella!

Dia 10 de Mars.

¿Cóm descriuret, amich inmillorable, 'ls breus instants que la ditxa dòna, breus sempre per llarchs que sian? ¿cóm traslladar al paper lo que la ploma no sab copiar del natural? ¿cóm expressarte, 'l foch de sas miradas, l' encís de sas paraulas, l' atractiu de sas estretas de má? ¿cóm?... si fós un gran artista pintaria un quadro apassionat y bell... però ¡qué dich! si ni 'ls colors tindrian prou vivesa pera tal assumpto... Voldria comparar sa dolcesa, ab la del néctar que 'l dèus del Olimp bevia en dauradas copas; la melodía de sa veu, ab los suaus remors d' una fonteta jamada y festívola; 'l brill de sos ulls, ab lo joliu y puríssim d' una flama; però ¿cóm ferho si tot aixó no es no mes que un borrall imperfet de lo que es y val ma Tereseta!... Mes endevinarás sas gracia y hermosura per lo que 't callo que per lo que d' ella 't dich.

Peró ¿perqué entre mitj de ma ditxa han vingut algunas gotas de fel á tornármela en un bon xich amarga?... oh, no 'n fassis cas, amich meu, puig de nó, 'm tildarias d' exigent y de difícil contentar ab motius fundats y poderosos. De tots modos, sempre qu' entre ma Tereseta y jo 's presenta En Ramon me dona un salt lo cor y ¡no sé que 't diga! 'm fa mal sa presència.

¡Soch un tonto, Prudenci! ¿perqué mimbarne jo

mateix ab suposicions vissionarias ma ditxa y ma ventura?... si jo pogués esborrar de ma pensa 'l nom de 'n Ramon... però ¿perqué?... ¿No m' estima ella?

Dia 11 de Mars.

Tas cartas son pera mí d' almíbar, Prudenci ben-
volgut; ¡tan dolsas lo meu cor las trova! y á fé que
pocas vegadas com la d' avuy, plena de la sal ática
y encisera gracia, m' haurán fet igual bè aconso-
lantme de 'l que no puch resignarme á créurer sia
com es una dolorosa veritat. No t' alarmis, atrevidet
meu; vaig á contarte la desgracia esdesvinguda en
la persona del patró Anton, aquell bon home al qui
abdos molt d' afecte ne portavam per son carácter
divertit, franch, alegre y enrahonador.

Serian sobre las set del matí quan la veu carinyosa
y argentina d' una de mas agraciadas cusinetas m'
ha vingut á despertar, fentne fugir mes que depressa
la són que lleugerament clohía mos párpres, pera
innovarme la trágica mort del pobre Anton: veta-
quí com ha sigut.

La nit era negra com gola de llop: una boyra
baixa y atapahida, imposibilitava veurer los objec-
tes á duas brassas de distancia; la mar estava picada
y 'ls vents en brega. L' Anton, ab má vigorosa,
feya obehir son feble llagut, quin rumbo 's dirigía

envers aquesta vila en demanda del port que tantas voltas lo vegé arriivar sonrient y satisfet, quan un vapor de guerra que 'n direcció oposada caminava, l'ha embestit. Adonantse lo patró del perill que corria, s'ha aixecat apressuradament de son sitial pera donar lo crit d'alarma, però ¡ay! en aquell moment, passant lo vapor per la proa de la barca, li ha fet donar una vertiginosa giravolta, ensemps que la canya del timó clavantse furientment en lo cor del desventurat Anton, l'ha deixat mort al acte.

¡Pobre home! ha perdut la vida quan intentava salvarla! ¡Pobre patró! ha donat son últim sospir quan conduhía sa barca, fruyt envejat de sos afanys y suors, al port ahont devia trovar bonansa y carícias falagueras.

Al serme innovada bréument per ma cusina aquesta fatal nova, m'he vestit depressa y he corregut ab la llestesa del llamp cap á la platja. ¡Quín quadro mes trist he presenciat llavors! damunt de la coberta d'una barca ab la proa desmantelada, las orlas malmesas, lo batayol estrossejat y 'l pal masana romput, testimoni muts del perill de son naufragi, s'aixecava un rústich y petit túmul qu'ab ulls extraviats y esgroguehidas caras vetllavan tres mariners: las onas corrian entristidas á consolarlos plorant amargas llágrimas; gemegava 'l gabí per son entorn y al lluny 's tapava 'l sol ab núvols negrosos, condolit de tanta desventura.

¡Quántas reflexions s'han acomblat en ma pensa

en aquell instant sobre la poca é incerta durada de la vida! S' afanya 'l home en lograr riquesas, conquerir glories, guanyar llores y tot... ¿pera qué? pera que vinga un jorn que las enruni, ó las deixon-di com lo fum que, enlayrantse espiralment, se pert y desvaneix sense deixar rastre de sa passada en la immensitat del espay.

¿Qué es la vida? ¿qué? amich meu, sinó una gran caldera ahont s' evaporan tota mena d' aspiracions, d' esperansas y quimeras en lo braser dels desfalliments, de las defeccions y dels desenganys? ¿qué es la vida, caríssim Prudenci?... ¡Ah!..., tapi un negre vel aquest quadro funerari méntres ilumina 'l sol altrás encontradas plenas d' encís y poesía.

Dia 12 de Mars,

En Jordi 'm Jiu que no li cal preguntar si 'm tè per hoste aquesta vegada, puig ab prou feynas me veu may en lloch, ni m' atanso á casa sua: ¡no es estrany!... fóra de la Tereseta, res me complau tant com la soletat. ¡Es aquesta tant bona amiga!... ¡nos deixa pensar tant ab nosaltres mateixos sense perill á la calumnia, á l' adulació y al murmurar dels homes! ¡quí pogués ésser un Rector de Vallfogona, l' immortal Garceni, pera cantarli ab aquella tendresa encisadora:

«¡Oh soletat apacible
estich fet un rossinyol...!»

pera dirli com éll á tot' hora, lluny de las passions
que 'ns flagellan:

«me regositjo en tos brassos...
te vull cantar mil amors...!»

Aixís se comprén, caríssim, com me passen tendrament las horas al costat de la meva amor, llegint los dos en son jardí sanitosos llibres plens de poesia, méntres lo sol comunica vigor y vida als nostres membres; ó bèn, quan estich solet recordantla, rellegint un y cent cops los passatges qu' ella ha trovat mes rublerts de sentiment y de bellesa.

Tenint l' amor seu y 'ls llibres per companys ¿qué necessito mes, Prudenci benvolgut, pera anomenarme ditxós?... Y ho soch en certs moments ¿per qué negarho? però... en lo millor de l' ocaació se m' ocorreix un dupte... créhua per mon cap una idea que 'm fa estremir y al acte s' apodera de mí una vaga inquietut: ¿cosa ben estranya! aixó 'm passa sempre que veig á 'n Ramon: ¿cóm explicar-me la influencia qu' aquest tè sobre meu? no ho entench; però puch assegurar-te que quan s' entrellassen nostras miradas llambregan las d' ell d' una manera tant especial que m' atormentan y m' inquietan.

Avuy, per mes desgracia, m' ha tocat anar un bell rato en sa companyia; fortuna que 'n Jordi venia ab nosaltres y conversant ab éll, he pogut distreurem rebatentli de passada los cárrechs que per ma afició á la soletat me dirigía: cabalment, may en un cas semblant m' ha sigut mes fácil destruhírloshi ja qu' en direcció del cementiri 'ns encaminavan pera depositar allí las mortals despullas del malhurat patró Anton.

La nombrosa comitiva que ha assistit á son enterro, caminava apesurada y llagrimosa darrera de la senzilla caixa (precedida de la creu parroquial) qu' era duda á pes de brassos per amichs y parents del malhaurat patró. Com lo cementiri 's trova fora vila y á una regular distancia de la mateixa, havém degut passar per viaranyes qu' ab llur creixent verdor y exuberant hermosura, oferían un marcadíssim contrast ab nostra funerari quadro.

Es lo cementiri un vertader lloch de repós: allí, com diu en Camprodon ab tendresa exquisida,

«Las amplas tumbas que la terra enllossan
me semblan llit suáu;
y fins los morts, me sembla que hi reposan
ab un somni de pau»:

poblat d' arrengrerats y ombrívols xiprers, es trist y melancólich com aquestos que 's balandrejan apesarats y suáus esmentant al que allí dins énta, que

déu, com ells, enlayrar son front envers l' Altíssim pera venerarlo y recordarlo; encatífat d' humida molsa y blaníssima herba, diu al qui s' hi atansa que 'ls que en son seno descansan en pau renaixerán un dia de llurs mateixas cendras; adornat per místicas floretas, aquí y allá nascudas vora las creus que amparan ab llur sombra protectora 'ls que á l' Eternitat fugiren, demostra que pót trovar dolcesa y atractius en la mateixa mort, qui procura, méntres viu, florejar sos dias ab los eternals esplets de las virtuts. Tot indica que es aquell un lloch de contemplació y meditació: lo gelat ventijol que per allí corra ni porta entre sos plechs la canturia d' un fugitiu aucell pera no interrómprelas; y en las altíssimas parets que l' enrondan s' hi estrellan y s' hi apagan á tot' hora 'ls feréstechs crits de las passions humanas.

En tan arraserat lloch de pau ha sigut enterrat ab las tristas y consoladoras cerimonias de sempre lo cadávre del infelís Anton. Pochs moments després una nova creu clavada á terra, capgirada y remoguda encara, deya al viandant:—atúrat y ressa un *pare-nostre* pera l' ánima d' aquest difunt. —

¡Aixís com lo fossar ha rebut hostatjantlo en sas entranyas lo cos, aixís Dèu hagi admés á la gloria l' ánima del malhaurat patró!

Dia 13 de Mars.

Volia tota una humorada, Prudenci amich, passejarse amunt y avall del melancólich y desert passeig d'aquesta vila en las altas horas de la nit, puig un fret y grinyolador mastral empestava ab son alé y feya atansar vullas que nó los dits á la boca, mitj balbs y enrampats, pera tornárloshi la circulació de la sang; però ¡quí se n' adóna d' aixó quan, com á mí en aquell moment me succehia, corra pessigollera per lo cos donantli angúnia, una agitació febril ó una esperansa incerta!—Teniu unas excentricitats los enamorats—dirás tú...—¿Qué vols ferhi, si es aixís?...—Recordant l' entristida cara de ma Teresa, quin secret dolorós no he pogut endevinar ni ha volgut ella dirme... vagava com neguitosa sombra d' assí y d' allá, sentne consol á mon front febrosech la freda alenada del inquiet mastral, sense saber ahont dirigirme... En Jordi m' havia donat la bona nit feya estona; no 's descubria ánima vivent enloch; y jo, com la sombra del Comte Arnau, anava recorreguent aquellas encontradas solitarias, ara arrivantme á la vora del mar, ara assentantme en lo passeig, ara caminant depressa y pensatiu. Ressonava al lluny lo crit d' alerta... y als pochs moments restablias' l' interromput silenci.

No poguentme deslliurar dels insólits pensaments

que m' atormentavan, ni donar forsas á mon decaygut esperit, me dirigia envers mon hostatge, quan, com si sentís un llunyá y apesarat gemech, han arribat á mos ohidos las blaníssimas notas d' una flauta y 'ls suavíssims accents d' una canturia. Atret per ells, com los mariners per los cantars d' una sirena, m' hi he anat atansant gradualment fins qu' entre un petit cercle de curiosos he vist á dos homens del poble qu' al peu d' una finestra se queixavan tal volta d' un desengany rebut ó d' una esperança irrealissable.

¡Quánta tendresa tè la música al sernos portadas sas notas per los ventíjols de la nit! ¡quán dolsa y grata ressona á las orellas, si lo cor fluctúa entre las ayguas mortas del dupte ensopidor!

Ab quina afició Prudenci, la nocturna serenata m' escoltava! ab quin dalé seguia cada una las magníficas estrofas d' aquells *suspirs van y venen—y venen y van*. Aclucat d' ulls, creuhuat de brassos, recolsat á un arbre, los ohidos bèn oberts y closos los llávis pera contindre la respiració afanyosa de mos pulmons, podia ben dir qu' estava somniant y sentint los dolsos y suavíssims accents de ma Tere-seta hermosa!

Dia 14 de Mars.

Parlávam ella y jó, Prudenci suavíssim, del nostre amor y, no sé perquè, un núvol de tristesa 'ns ha enfosquit soptadament lo front avans seré y apacible com un cap-vespre de primavera.

Es que, caríssim Prudenci, nostres llávis han murmurat la paraula irrealissable casi instinctivament... més ¿pót serho per ventura?... ¿quina dificultat hi ha insuperable?... cap que jo sápigam; però es mon cor tan descontentadís que may se creu prou ditxós per un solitari y fugitiu instant; sempre li esdevenen nous temors y tremola quimérich ab lo sobresalt de que poden robarli la joya qu' ell voldria assegurada pera sempre. Me dirás que soch envejós ó que menyspreu ma ventura... ¡Oh no! dols amich. però ¿dóna may lo món cap corona en la que no hi hagi espinas! ¿Qué fóra mon amor sense esperansa?

¡Quina fal-lera la meva! Dèu no voldrá que mória aixís, com la etzabara nascuda en un erm sorral, lluny, molt lluny del mar que li dóna ufanor y vida!

Dia 17 de Mars.

¡Quin caràcter mes extrany tè En Ramon! està irritat ab Teresa, quina hermosura desmereix ab sas eternas llohansas, perquè encara ensenya al pobre Rafelet y lo besa amorosa quan li sab la lli-só... Diu qu' aixó la rebaixa, puig no es feyna propia d' una senyoreta sino d' un mestre d' escola, l' ensenyar als noys que, com aquéll, van pobres y mal vestits. ¡Insensat! ¿de quánt ensá rebaixa l' ensenyar al ignorant, y ésser carinyós ab los desheretats de la fortuna? ¡La hi nega lo dret d' exercir la caritat y diu que la estima! quina contradicció mes espantosa... ¡quin orgull es lo seu mes indomable! No puch compendre aquest amor que 's concreta á la hermosura física y 's mostra indiferent, si no contrari, á la del ánima; no puch, realment no puch compendrerl' per mes que fasse... ¡Oh! jo sí que la estimo... jo sí que l' adoro, perquè may la veig tan bella, may la contemplo tan bonica, may, ni en somnis, me la figuro tan extremadament hermosa com quan ensenya á aquell pobre nen, perque llavors l' amor meva, no es donzella ab totas las gracias de la verge, sinó la verge ab tots las atractius d' un ángel. Criticarla perquè practica tanta virtud, es calificarse un mateix, d' home de cor migrat y miserable.

Dia 18 de Mars.

¡Tretze son tretze! es lo punt de las dónas: En Ramon es En Ramon; vetaquí lo que desd' ara ahir no puch tréurem del cervell; arriba á martiritzar-me. ¿Ell preténdrer la má de la Tereseta?... ¿éll?... esclafiria una riallada si no fos tal pretensió una realitat certa ja que m' ho ha innovat En Jordi, si bè ab reserva... Mes ella li dirá que nó: ¿per ventura la cretallina aygua vol barrejar-se may ab l' oli?... ¡Si aquest taca!... La seguretat que tinch d' aquesta negativa á En Ramon per part de ma estimada, 'm fá esperansar que veuré algun jorn realizadas mas falagueras il-lusions.

Dia 19 de Mars.

Noto que la *mamá* me posa cada dia mes mala cara quan me veu enrahonar ab sa filla Tereseta: la d' avuy, sobre tot, era de pomas agres. Será que no li hauré caygut ó no li caych en gracia... y já fé qu' ho sento, per alló que diém: «si vols tindre segura la filla...» ¿recordas?..

Aquesta observació la he feta avinenta á En Jordi... y per mes que m' ha assegurat qu' era propi del carácter de la *mamá*, no 'm deixa viurer tran-

quil ni satisfet perquè m' obliga á dominar y amagar mos sentiments sòts la careta del dissimulo, cosa que 'm repugna y 'm costa, per ser jo naturalment franch y obert, un esforç de voluntat inexplicable...

Deuria no donar importancia á n' aqueixas genialitats de la *mamá*... però, no sé ferho... aixís com no sé prescindir en absolut de las exigencias socials de las que, si bè no 'n faig cas moltes vegadas... no puch despèndremen' del tot encara que vegi que matan en botó la flor de ma esperança próxima á convertirse en poncella.

·Dia 20 de Mars.

Acavo de vindre de passeig ab ma encisera aymía: nos havém dirigit al bosch per consell de 'n Jordi qui ab sos ditxos y bromadas ha fet posar, durant lo camí, á la *mamá* sogra mes alegre qu' una calándria.

Méntres aquests reyan d' alló millor, la Tereseta y jo 'ns n' havém (sense adonarnos, extasiant-nos ab los magnífichs paissatges que á l' una y á altra banda del estret camí 's descubrían) adelantat uns quants passos dels demes qu' ab nosaltres venían: ¡cóm se comprenían nostras ánimas llegint lo mateix en aquell cel blavíssim, en aquell horizó sense límits quan desde 'l cim d' un turó contem-

plávam: al lluny la mar, mes aprop y en una fondada la vila, á la dreta ennegridas montanyas y á la esquerra montanyas també, però á major distancia y no tan altas y d' un color mes argilench!

Anavam conversant y sonrient ella y jo per aquells accidentats curriols con feren un dia en la ignorada illa ahont nasqueren Pau y Virginia: ara li donava la má pera que saltés un petit barranch; ara li cullía una bosquetana flor pera que se la posés graciosament damunt son pit; ara 'ns assentávam en una roca pera mimbar nostra fatiga; ara corríam atrapantnos quan una pendent suáu no ofería perill per la meva amor: y ensemps nos condolíam de las áus que deguéren fugir á llunyas terras al vindre los primerenchs frets de la tardor; suspirávam per los pobrets que no tenen una llar ahont referse quan los hi mancan los tébis y vivificadors raigs del sol; nos alegravam mútuament preveyent lo retorn de la primavera aixís que desglassadas las nèus del hivern brotessin las llavors plantadas en los camps... En tot aixó 'ns entreteniam, caríssim meu, sense recordarnos de que hi hagués ningú al món capás d' interrómpre nostra ditxa: en la contemplació de la naturalesa, sempre nova pera quí té 'l cor verge, 'ns ubriacavam los dos en aquells moments y si d' ella apartavam la vista pera fixarla en nosaltres mateixos, com pera comunicarnos las impressions rebudas, nostras miradas se trovavan amorosas y tendríssimas y s' unían

nostras máns en deliciosa apretada y obriáanse nostres llávis pera preguntarse ó repetir-se ¿m' estimas?

Mes ¡ah! també devían acabarse aquests instants de ditxa; y s' han acabat quan la seva mare ha donat l' ordre d' empèndre 'l retorn. A pleret que 'ns atansavam cap á la vila, la sua cara prenía un tint de melangía inexplicable...; al notarho, li he preguntat lo motíu, responentme ab un sospir —¿al abandonar aquests llochs, rublerts de poesía, no sents, Félix, cert malestar dintre de ton cor igual al que 'ns agreuja al despertarnos d' un somni falguer?...— Anava á contestarli...peró no he pogut...: en aquell moment se 'ns ha presentat á poca distancia En Ramon que venia á nostre encontre: allavors, nos hem mirat en los ulls y ¡oh dolor! en los d' ella hi treimolava una llágrima.

No he tingut temps pera esbrinar lo que aquesta significava puig mon rival usant d' una familiaritat que he trovat molt empalagosa y gayre bé desvergonyida, s' ha juntat ab nosaltres: ab tan *bona companyia* pòts contar, amich Prudenci, si per los dos ha sigut molt agradable lo camí... ¡Cóm sentía rosegadas mas entranyas per la gelosía, quan li deya alguna paraula ó alguna frase amorosa!... He pogut contenirme y sagellar mos llávis que volian esbotsar una indirecta contra 'l inoportú intrús.

Eram ja prop de la vila, quan aquest s' ha ajupit pera arrancar una floreta y donarla á la meva amor: al notarho, he fet jo 'l mateix ab rápida llestesa de

modo que he sigut lo primer en oferírsela: llavors ella, mirantme sonrientà, ha posat la meva al costat d' un' altra que en son pit portava, cullida per mi uns moments avans, y ha conservat entre sas máns preciosas la de que mon rival, ménos llest que jo, n' hi ha fet present.

Quan nos despedíam, acavava la Tereseta d' esfular ab sos febles ditets la flor que entr' ells retingut havia: al adonármén, una rialleta de satisfacció s' ha espargit per ma boca, méntres en Ramon se mossegava 'ls llávis ab coratje.

Dia 21 de Mars.

Ni jo m' explico lo que mon cor vol: perdut camí en lo laberinto dels meus sentiments y afectes, de mas aspiracions y de mos desitjos, de mas riallas com de las plorallas mevas!... Penso á voltas estar alegre... y mon pit respira fatigat y la melangía banya tot mon sér y la tristesa 'm consum y aniquila...: altrás crech no estarho,... y allavoras me convenso de que per mas desgracias ho estich... ¿Perqué tot aixó tan extrany, me dirás tu amich meu?... ¿no t' estima ta Tereseta?... ¿te falta élla per ventura?... Oh nó y mil voltas no; los ángels no faltan; si 'ls homes, com jo mateix, errables y plens de

miserias... ¿Donchs qué hi há? ¿qué tèn's?: ¿qué 't passa?... Ah, Prudenci; tu no sabs lo que es sofrir perquè no estimas; n'í lo qu' es véurer eixir furtivas llágrimas dels esguarts que 'ns enamoran y encisan; n'í lo qu' es descobrir senyals de dolor y de intensíssima pena en lo rostre de la persona aymada. Y tot aixó ho descubreixo, ho palpo, ho veig en ma dolsa Tereseta, sense que sapiguer puga quina es la causa:... prou á voltas m' apar que va á confiarme sas penas: que vol obrirme la font de sas desventuras ó 'l secret de sos pesars,... però al obrir sos llávis quédali nuada la llengua y arrenca en un amarch plany que 'm traspassa y fereix en lo mes íntim de mos puríssims sentiments... ¿Qué tindrà? vetaquí, amich, lo que fá que mon cor fluctuhi entre mil duptes;... que tan prompte vegi sonriurer la esperansa, com desaparéixer del cel de ma vida, com quan en lo firmament se véuhen núvols impelits per lo vent que tant prompte 'ns amagan sas estrelletas, com nos las deixan contemplar per un instant.

Si al enrahonar ab ella la veig alegre y contenta, dolsa y amant, sonrienta y candorosa, allavoras tota ma vida 's concentra en sas miradas, se reflecteix en sos ulls, se balanceja en sos llávis, víu de son alé..., però quan, com avuy, la contemplo entristida y dolorosa, inconsolable y apesarada... oh Prudenci amich, ¡cóm sófreixo,... com s' esberla de pena 'l meu cor; cóm s' extravía ma pensa y mon pit s' abatement véurer aclipsadas mas esperansas!...

¡Oh déixam, carísssim, que divagui y me perdi en aqueix intrincat enigma per entre mitj del qual corra ma existencia!

Dia 22 de Mars.

M' aconsellas, carinyós Prudenci, que demani la má de Tereseta... ¡ay! ja no hi soch á temps; y encara que hi hagués sigut ¿com tindre jo valor pera ferho, quan sabs tu molt bè las dificultats inmensas ab que avuy per avuy lluyto pera crearme una posició folgada, méntres espero la sentencia favorable que ha de tornarme los bèns qu' usurpadors infames se me n' havían apoderat veyentme tan jove? ¿com dirho á la sua mare quan no hauría pogut oferirli la fortuna brillantíssima que va á tenir ó gosar ara Na Tereseta?... Pero deixém aixó; ja t' explicaré mon desconhort quan no 'm trovi, com al present, aturdit per lo cop que acabo de rebre: .. ara m' explico las suas llágrimas... ¡Pobre ángel! avuy m' ha innovat sas penas... ha descorregut lo vel tupit y negríssim que fins ara nos havia privat de veurer l' horisó espantable que pera nosaltres se desarrolla:... m' ha dit, Prudenci, qu' En Ramon l' havia demanada á la sua mare... y qu' aquesta... (¡oh, sembla increíble!) li ha concedida sense consultar quina era sa voluntat...

Com veus, nos amenassa una tempestat que promet ésser sèria:... no per aixó havém encara perdut las esperansas... per més que 'ns resta molt poch temps pera emprendre la lluyta y mirar si la domínem ó si nos enrotlla...

Després d'óurer de sa boca una tan trista declaració, ha regnat un moment de silenci entre nosaltres... Na Tereseta plorava y jo... jo sentía acomblarse 'm la sang al cor... enfosquirse 'm los ulls y apoderarse de mí lo vértich:... però dominantme y posantme sobre mí mateix, li he dit méntres besava una de sas máns que, com l' avaro sos tresors, guardava convulsivament retinguda entre las mevas per pôr que me la robessin:—Prompte vindrá ta mare y la Elvira y no 'ns convé avuy que aquí 'm trovin perque foren descubridoras del nostre pesar tas amargas llágrimas y ma febrosenca agitació... tornaré quan ab front serenat y calma reposada puga conversar ab ta mare pera declararli la noble passió y lo puríssim afecte que m' inspiras... méntres tant, si consultés ta voluntat, com es probable, sígali franca y lluyta en quant lo filial respecte ho permeti pera dissuadir-la, sobre tot ab tas llágrimas que, per lo mateix que t' es mare, no poden serli indiferents... —Dèu es just—he afegit—y... espera en Ell!—Ho faré...—m' ha respost ella donant eixida á sos planys tristíssims y....

Nos havém separat.—Al allunyarme de sa casa la tristesa, planyentse de mon dol, ha estés caritativa

sobre meu son feixuch mantell: lo vent de la tempesta que nos esguarda, comensa ¡ay! á marcir, germá de l' ánima, mas ilusions primeras!

Dia 23 de Mars.

Si busco un esplay en los llibres, no me l' ofereixen; si distraccions en la contemplació de la naturalesa, la trovo muda y monótona... perquè ¿com fixar las ideas y retener lo recort d' un payssatge, quan la nostra imaginació está preocupada ab una sola idea? ¿com trovar res que sigui bell y bonich, quan lo cor se banya en un mar d'amargura?... Faig esforços pera dominarme y tranquilisarme, però no ho logro; desde l' instant en que me separí de Tereseta del modo que t' espliquí ahir, es mon cervell una farga ahont, ab soroll que m' aturdeix, se fonen y retonen tots mos recorts pera convertirse en un de tot sol: lo de sa imatge...

Intento coordinar ideas y lligar discursos pera presentarme á la *mamá* y convéncela de que sa filla sols pót ab mí ésser ditxosa; procuro acumular arguments pera demostrarli la inmensitat y grandesa de nostre amor; m' afanyo en cercar rahons que la determinin á no mostrarse inflexible... y tot, tot es inútil: tot cau com los castells que ab cartas fan los nens ab mil afanyos, á la més petita bufada... que no

es altra en aquest cas que ma insignificant fortuna si ab la d' En Ramon, mon fatídich rival, la comparo...

Peró jo no 'm puch condemnar á que ma existencia siga pera sempre freda com la d' un marbre y trista com la del rossinyol per una má impía engegat y fet presoner; jo no puch resignarme á que la sobirana hermosura de Na Teresa y sos besos y sas caricias las assoleixi un altre; jo no puch consentir que 'l foch suavíssim de sos ulls incomparables animin y alegrin á un altre cor que no siga 'l meu... ¡oh nó!... Si imaginantho no més, sufreiro y deliro ¡quan gran no fora mon torment demá que 'm vegés privat d' aquest tresor de virtuts y de gracias!

Y, després, si qui la pretén fós un altre... però ¡En Ramon!... aquest... aquest jove materialisat, fill llegítim del segle en que viu, quins títols son no més una riquesa inmensa, una instrucció superficial molt aproximada á la ignorancia y una educació tan bonica en sas maneres y formas com falsa y corcada en son fons:... aquest home que no compren la virtut perquè ab la tal virtut s' enfada; possehir á la Tereseta, d' ánima sensible, de cor angelical, de sentiments puríssims... ¡no pót ser! jo dech lluytar á tota autransa y ho faré, Prudenci!

Demá sens falta aniré á parlar ab la *mamá*... li diré quant y quant estimo á sa encisera filla; li recordaré son espós, que l' adorava... y si no las

rahons, las llágrimas decantaran son cor á favor meu.

Més ¡ay! ¿y si no ho logro?... Sa paraula està empenyada y... y... No vull desanimarme; trauré foras de ma mateixa flaqueza...

Acabo de véurer á En Rafelet qui m' ha dit que l' amor meva no li ha donat aquesta tarde la llissó de costum, afegintme que la ha trovada plořant... y sumament trista...—¿Qué li haurá esdevingut?...

No puch contenirme y encara que es tart, agafo lo sombrero pera anarmen á parlar ab aquella bona senyora... ¡Quin desterro fora pera mi més amarch lo trovarme separat de ma Tereseta!

Dia 24 de Mars.

Se coneix que estén en lo segle de la electricitat: los fets se precipitan d' una manera espantosa...: ja brandan las campanas senyalant la mort de mas sonrisentas ilusions... dintre de pochs jorns ne tocarán á festa... ¿á festa dich?... tal volta y segons cóm.

¡Ay amich!... sóch incapás d' armonisar una idea ab altra... mon cervell se desvaneix...; tots mos pensaments divagan...: la febre 'm consúm y lo desfalliment m' aniquila...

¡Adèu somnis florits de ma juvenesa! ¡adèusiau

imatges sonrosadas d' una felicitat mentida!...: un torrent d' amargas llàgrimas y sospirs planyívols serán lo vostre acompanyament y 'ls precursors de ma primaverenca mort!... Ja fugiren pera mí, oh Prudenci, las esperansas d' un pervíndre deliciós... ja ha tramontat eternament la serra de ma vida lo sol de ma ditxa...

¡Víurer y morir!: tal es la lley de la Humanitat afligida; tal es lo negre fat de ma existencia... ¡Víurer!... ve taquí lo que 'm toca... però no 'l víurer aquell dels que gosan, dels que riuen, dels que esperan quan menys... si nó 'l dels que amassan lo pá ab llàgrimas de fèl, dels qui senten la buydor dintre de l' ànima y la anyoransa en lo cor;... dels qui caminan per aquest món perduts per mancárloshi un estel que guihi llurs passos, una má carinyosa que 'ls aconsoli en llurs desventuras, lo calíu d' un amor ahont pugan revifarse quan lo gel dels desenganys los fá tremolar de frét en llur soletat espantosa...

Sento un pés inmens que gravitant damunt mon pit me priva de respirar: voldria que de mos ulls s' obrissin las fonts ab abundó, però restan aixuts y sechs com la roca erma y abandonada qu' áspre sorra l' embolcalla: sols de quan en quan un fondo sospir s' escapa de ma boca inflamada... ¡Ay amich! cóm t' anyoro en aquests instants... cóm te voldria á mon costat pera compartir ab tu mas penas ja que no mos goigs!

¡Tot ha finit!... ja no podré anomenar á Tereseta *amor meva*..., ni extasiarme en sos negres ulls plens de tendresa..., ni escoltar de sa véu 'ls accents blànssims, ni recrearme en los encisos de sa hermosura... ¡Oh quín horror!... Dupto en certs moments que sia tanta desventura una realitat; mes ¡ay! déch convéncerm prompte de la mateixa: voldria enganarme á mí mateix... voldria... ¿qué voldria?... ni jo ho sé. ¡Es tant dolorós, costa tant lo créurer perduda pera sempre la ditxa que 'ns afalagá y que somniárem certa!

Peró lo que es, no pót deixar d' ésser en un mateix instant; y aixís, bèn prompte la realitat mes crúdel vé á imposarsem ab tota s' forsa, fins deixárme lás y retut. ¡Oh sí! no puch duptarho; d' avuy en endevant Na Teresa no podrá... millor no deurá recordarme, ni jo á n' ella... perque la seva mare, quin cor déu ésser de pórfít, vullas que no, li exigeix que 's cási ab En Ramon... ¡Ditxós éll!... ditxós... ¿podrá serho? ¿No tindrà sempre 'l remordiment d' haver marcit las bellas ilusions de Tereseta y esmicolat son cor sensibilíssim y generós?... Peró deixemlo... no 'ns recordém de sa conducta, ni de sa persona ni de..., mes, quan penso qu' es lo robador de ma ditxa, que será 'l duenyo d' una hermosura tan bella y sobre tot, quan recapacito que tindrà un tresor tan gran de virtuts..., á un ángel per esposa..., oh amich Prudenci, no puch contenirme..., no sé callarme un crit de venjansa

contra mon afortunat rival..., butxí á un temps de dos cors units per má invisible y llas indisoluble...

Y quan penso ab la *mamá*... ¡Cóm se 'm eríssan los cabells y 'm bat lo cor... semblantme increible tanta duresa ó avaricia, ó ceguetat ó... ni sé com calificarho, en una mare!..., perque no hi han valgut préchs, ni llágrimas, ni oferiments..., ni res: ja ahir quan vaig presentarmhi, 'm digué que era tot inútil, puig tenia empenyada sa paraula á En Ramon y que la cumpliría encara que costés la vida á la Tereseta...

¡Pobre ángel!: no la culpis perquè hagi accedit á corroborar la promesa de sa mare; no la culpis, nó, perquè hagi empenyat sa paraula de casament á 'n Ramon...; podrá donarli la má d' esposa, però no 'l cor d' aymada: aquest me pertany, es meu y pera entregarlo á n' ell; avans deuría matarme..., y ella aixó no ho farà pas. ¡Pobreta!: m' estima com jo la estimo; m' estimará com la estimaré jo á tot' hora: ¿no pót esser aixó, per ventura, Prudenci amich?

Per lo mateix que es bona filla..., perquè es un ángel, es perquè 's sacrifica á la voluntat despótica de sa mare. ., y també per aquest motiu, es perquè podrá conservar mon recort... aymatme fins quan de 'n Ramon s' anomeni esposa, sense mancar á sos debers y á sas obligacions sagradas...; y jo, podré benehirla desde l' altar de mon cor sense oféndrela, ¡perqué un sentiment tan pur com lo meu no es possible que enteli may lo brill de la que adoro, ni

que enfosqueixi l'alta puresa de son front de verge!

Mes ¡ah! jo desvariejo, dols amich meu!: á tú que 'm comprens; á tu que sabs lo que mon cor sent, á tú qu' ets l' únich á qui desd' avuy tindrè pera consolar mas penas... puch dirte lo que sufreiro, ¡ay sí! Tindre, com Tántalo, á mon aprop la jamada fonteta que debia mitigar ma sét abrusadora de caricias; percébre vora meu la suavíssima ramor de sas crestallinas ayguas; véurela corre joguina per entre la verda molsa y la humida herbeta y estarme privat de béurer n' un glop tan sols... es horrorós, insufrible y superior á lo que de mí se pót exigir.

Estar privat d' ella quan respiro sos mateixos ayres, quan trepitjo la mateixa terra hont apunta sa lleugera planta, quan contemplo lo mateix sol que l' acaricia!... aquest cúmul de desventuras me fa delirar y percébre l' excés de la desesperació y la rábia de la gelosía...

Perdónam amich: ¡no sé lo que poso! tal volta la són mimbará mos afanys impetuosos... però ¡qui dorm al contemplar lo cadávre de sa esperansa!

Dia 25 de Mars.

Avuy he contat más desventuras al nostre caríssim Jordi: ab quina atenció las ha escoltadas! mes d' una vegada han espurnejat sos ulls, si bé s' ha

reprimit al instant á fí de no demostrarme flaqueza. Pera donarme algun consol, m' ha contat la sua historia... ab ella m' he convensut de qu' en lo món hi ha molts desgraciats que no ho semblan; y molts que semblanho, no ho són. ¿Qui diria que son geni tan alegre y divertit es la careta qu' amaga una profonssíssima tristesa? ¡Quán amarga ha sigut sa existencia! ¡quántas desventuras ha sufert durant sa vida! ¡quántas y cuántas llágrimas ha degut plorar pera alleugerir lo pés de sas desgracias!—No mes te diré, amich Prudenci, que son cor es l' d' un héroe; sa historia, una epopeya; sa causa, un misteri; son pervindre, un secret.

Desde que d' En Jordi sé la historia de sas desventuras, que á ningú habia comunicat encara, m' apareixen aumentats los graus del afecte que li protesto, fins trovo qu' es més íntim y mes germanós, puig no hi ha res que tant fortament uneixi á dos cors sensibles com la semblansa en las desgracias per abdós sufertas y ¡tenen tants punts de contacte las nostras! L' exemple som tú y jó Prudenci: ¿quina amistat hi ha mes íntima que la nostra? pót serhi igual, però major, cap; y ¿perqué? tú me contáres un jorn tas penas, m' obrires ton cor en una época de trista recordansa pera mí; confonguérem á un temps las nostras llágrimas... y desde llavors la llassada que 'ns manté units es indisoluble; desd' aquell dia, nos anomeném germans del cor. ¡Ah! aquesta es, amoroset meu, la verdadera amistat;

aquesta y no la que naix d' un plaher ó d' una alegría perquè, com són aquestos fugitius y febles, deù ésser també feble y fugitiva aquella... per aixó, no ducto ni un moment en contarte ~~mos~~ afanys, mas quimeras, mas angunias y disshorts; per aixó, avuy que veig ser impossible la realisació de mos en-somnis vinch á cercar un cónhort á tos brassos y buydar mas penas en ton pit noble y fer menys amargantas mas eternas llágrimas ab las tuas confonguentlas.

Als cors del vostre tremp; als cors generosos y grans com los d' En Jordi y teu, Prudenci, són los qu' admiro y busco per exemple en los moments en que, com los actuals, s' emburlaria 'l món ab rialla histérica de mí y de mos pesars si no sapigués ocultárlosi y sufrirlos ab resignació: com vosaltres ploro en la quietut de ma soletat desamparada, y sonrich devant dels qui altre cosa no comprenen que las rialladas; y també com vosaltres procuraré aixecar mon front altivol y seré, avans de que puguin mos tétrichs pensaments blincarlo á terra, quan la desesperació y la desgracia xiulin en remolí á son entorn..

Dia 26 de Mars.

Eran las nou del dematí, quan pera procurar-me

una distracció, me n' anava cap á plassa: lo lloch es divertit en aquella hora per l' animació qu' hi regna, puig lo tráfeh de las dónas demanant preu d' aixó y regateixant alló, los grupos de desocupats que s' hi forman, lo xivarri que s' hi mou cridant l' un, baladreja l' altre y enrahonant tothom; aquell anar y venir; aquells crits qu' aixordan pregonant lo preu de las gallinas y 'ls pollastres, aquell afany d' aprovisionar pera las casas en quina taula déu la familia referne las forsas en lo treball gastadas ó perdudas; aquell bullici sòrt, aquell moviment continuat, aquell bellugueix de testas humanas may interromput; m' haurien fet distréurer per un rato, Prudenci amatíssim, de mas caborias, si l' adonarme de qu' En Ramon era un dels concurrents, no m' hagués fotografiat descarnada la existencia de mas desventuras.

No puch explicarte, ni podias tú compéndre, lo que m' ha passat al véurer! mos pulmons s' han comprimit, ma cara ha perdut lo color; mos punys s' han crispat involuntariament; un ram de sang s' ha injectat en mos ulls y tota ma vida ha refluhit al cor: anava á cáurer quan una veu de «¿qué téns Felix?» m' ha fet posar sobre mí... ¡Era la de Na Tereseta! Oblidantme de tot—¿ahont vas?—li he preguntat jo; però no podia ja sentirme y la he seguida fins á casa seva. ¡Com bategavan mos polsos al petjar la sala aquella ahont ressonáren pera mí las melodías incomparables d' una felicitat perdu-

da!... ¡cóm s' aixamplavan mos comprimits pulmons al trovarme sòts d' aquell sostre que pochs dias avans repetia nostres juraments d' amor, soplujantnos y guardantnos de foranas tempestas!

Nos havém assentat l' un vora l' altre... del mateix modo que la volta primera en que 'ns vegérem: sombras indecisas y amorosas s'estenian per la cambra volejant á nostre entorn; llatíannos los cors ab forsa extraordinaria; callavan los llávis però nó los ulls que se parlavan misteriosament.— Per últim ¡interrompent aquell afanyós silenci, li he dit jo ab veu esmoguda...—¿Qué vols, Tereseta?...—Oblídam, Félix: t' ho demano per lo que de mes sagrat tingas...—Y méntres aixó me demanava, han relliscat de sas sedosas pestanyas duas perlas qu' en las meas máns he recullit dientli...—¡Oblidarte!.. jo oblidarte, Tereseta?... demánam que m' arrenqui 'l cor y en mil bocins lo parteixi... y podré compláurer't,... però fer lo que 'm dius... m' es impossible!—Y aixís enrahonat, nos hem forjat la il-lussió de que no hi havia pera nosaltres dos ni passat, ni pervenir... sols havém vist lo present y juntantse nostras bocas, s' han besat ab un bés més tendre qu' un sospir y més dols que la dolsor mateixa.

¡Quánta poesia t'è un pató! ¡quánta tendresa enclou si las bocas que se 'l donan s' ajuntan ab puresa!... ¡Quán falaguer es l' escoltar un—*jo t' amo*—condensat en aquest moviment suau y deliciosíssim dels llavis!... ¡Oh!, qui no estima, qui no t'è son

cor lliure d' impurs desitjos; qui es un miserable é indigne seductor; qui busca los plahers rastrers y fuig dels goigs del esperit no pót compéndre lo qu' un pató significa; no pót convéncers' de que siga l' epilech sublim del afecte mes gran y noble qu' anihua en lo cor del home...

Mes ¡ay! ¿de que 'm serveix alimentar lo foch d' amor que me devora, si es irrealisable?... ¿perqué l' aumento, si m' ha de ser després més difícil apagarlo? ¿perqué cerco avuy unas caricias qu' han de fer més nombrosas mas llágrimas y més intensa m' anyoransa quan resti lluny del caliu de son amor suavíssim, al retornar á ma ciutat volguda? ¿perqué afalago una passió, pura, es veritat, inmensa y poderosa com desfeta torrentada, si demá tal volta,... un altre dia hauré de birbar ab la meva má mateixa, totas las il·lusions qu' ella fa náixer en lo camp de ma vida, y hauré d' esmicolar un á un tots sos encants?...

¡Qué tal degui ser mon esdevenidor!... desde qué comensaren á marcirse mas esperansas, massa primerencas pera no ésser desfloradas per lo primer vent que mogué la desgracia, lo miro trist, fosc, sense un estel que hi brilli pera guiar mos incerts passos; sense res que m' encoratgi pera continuar ab gust l' estreta vía, rublerta d' entrebanchs, que 'm fixa ma existencia; perqué ¿qué 'm donarán las riquesas? ¿qué, la gloria? ¿qué, lo món? res qu' umpleni l' ánima y alegri al cor, puig si 'm teixissen una coro-

na, no hi hauria altrás perlas que mas llágrimas pera adornarla; y, si volguessin recrearme, quedarian avergonyits al compararse ab l'abundó de ma tristesa, ab los tresors de ma amargura, ab l'imensitat de mos pesars... ¿Qué són, qué, tots élls,... si tots élls no 'm donan lo que mes estimo y vull, á la Tereseta hermosa?'..

Dia 27 de Mars.

Dintre de tres ó quatre dias s' haurán clós pera sempre las portas de la esperansa pera la Tereseta y pera mí. En Ramon tè una verdadera febre, un esbojarrat deliri pera realisar sa venjansa... aixís, l'infame, anomena son casament ab Tereseta,... aixís tenia avuy la poca cordura de dirho á En Jordi ab una rialleta de satisfacció y d'ironía, recordantli lo jorn aquell en qu' ella... esfullava ab sos dits de marfil la flor qu' ell li oferí, méntres guardava posantla en son verginal y castíssim pit la que li donguí jo: ¡Oh! sembla increible tanta sang freda... tanta insensibilitat... tanta duresa de cor magistralment amagadas per una hipocresía vagorosa y sutil...

Mantinch una lluyta ab mi mateix que m' aixafa y 'm desespera: sostingut per la febre de la exitació, me sento ab forsas de titá pera combátre á tots y

contra tots y ferme meva á Tereseta... però de sopte caych en un defalliment espantós, me sento rendit.. y surten á dojo apesaradas llágrimas de mos ulls escaldats per l' insomni d' aquestas nits... ¡Ay! Prudenci, jo m' ofego al respirar la xardorosa atmósfera d' una realitat que no puch apartar!...

¿Qu' haig de fer en eixos horribles moments en que sembla que mon cervell bull y mon pit s' esbota de tant sufrir y delirar quan lo temps me diu: ¡espera! y 'ls fets me responen; ¡desconfia!: quan mon anhel me crida ¡alégrat! y 'm respon la tristesa; ¡desconhórtat!; quan la fé me repeteix ¡créu! y me replica la fatalitat! ¿dupta?: ¿qu' haig de fer, qué, Prudenci, en eixos instants, en que mon amor, ma ditxa y ma esperansa me diuhen ab agradós accent ¡estímala! méntres que mos debers, lo món y mas desventuras ab veu fera me contestan ¡oblídala!...

Qui resisteix una lluyta consemblant entre lo cor y lo cáp?... ¿qui no 's torna boig de dolor y no maleheix l' instant en que va náixer?... ¡Més, ay lás de mí, qué dich?...

Deuré oblirlarla... aixís ella m' ho demana, anegantse sas ninetas en una mar de plors y l' estimo tant jo pera mostrármeli indiferent quan plora!... Llegeix, llegeix Prudenci, aquesta sa carta qu' es l' última espina que debia clavar-se en mon pit, blanch infelís de tants dolors ceters.

FÉLIX:

Moments hi ha en la vida que són solemnes: un d'aquestos es lo que fa algunas horas acaba pera nosaltres de transcórrer.

L' home, no pot lluytar contra Dèu: la filla, no pot desobehir á sa mare: per lo mateix acoto 'l front als manaments d'aquesta y 'm subjecto á la voluntat d'Aquell.

Las esperansas d'un bell esdevenir, són ara pera mí mortas: las il-lusions que concebí, han sigut arreballadas de mon cor: si á tú són las llágrimas y la tristesa los presents que Dèu te dóna; són en cambi la dishort y l' amargura los qu' á mí m' envia. Una vida sense esperansas é il-lusions, es la mort dels cors que s' estiman: avuy l' Altíssim aixís ho disposa. ¡Respectémlo!

¡Qui sab si demá brillará en altre lloch més pura la flama que pera nosaltres encengué l' amor! ¡quí sab si essent massa gran pera realisarse en aquest mon de misérias y tribulacions, podrá tindre son compliment allá en la gloria ahont podrán nostres cors apagar la sét qu' ara senten d'aymarse eternament!

M' uniré ab En Ramon, però apartaré la vista del món pera fixarla en lo cel: en aquell, ja no m' hi resta ni un borrall d'esperansa; en aquest, me sonriu la felicitat. Confiém donchs: créu y prèga, Félix: jo faré altretant pera conquerir una benhauransa, perduda aquí, però certa en la mansió dels àngels.

Lluytar mes, fóra criminal; esperar sense esperança una manía insensata; afalagar novas il·lusions una bojería: incliném donchs, Félix, nostre front ab resignació y dolsura, perá que Dèu nos dongui un dia en sa morada lo que no nos ha sigut aquí posible obtindres.

Esmenta ¡oh Félix! nostre dols passat com un somni que proporciona consol en mitj de las desventuras de la vida: considera 'l pervindre no mes que com un medi pera purificar ta virtut en lo gressol de tas ardentas llágrimas: espera tranquil á que 's realissin los plans del Omnipotent sense inquietarte, perquè aixó 't proporcionarà alegría..

No 't recordis mes de mi, com no 'm recordaré jo mes de tú, quan hagi jurat la fidelitat deguda al qui será mon espós: no alimentis esperansas que no poden ésser perquè aumentarías més y més tas desdixas: pensa que he mort..., y suspira per l' instant en que las nostras ánimas podrán unirse pera sempre al deixar los cossos argilenchs que 'ls envoltan y retenen en aquesta terra miserable. Jo creuré que t' he perdut, pera tindre lo consol de poguerte plorar...

No puch prosseguir: reflexiona y pensa: prega y respecta la voluntat de Dèu...

Me causa un esforç y un dolor inmens lo despedirme de tú pera sempre, oh Felix; però es precís, perquè m' está vedat lo donarte la ditxa de la mare, que no 'm pertany; ni sa vida, perquè jo li dech la meva; ni sa tranquil·litat, perquè l' ha comprada ab

sas llàgrimas que han caygut damunt mon front cremantlo y ab sos planys que han eternit la meva animeta cubrintla de pesars.

¡Adèu, Félix!; mon deber filial me separa de tú..., y al ferho, t' envió la última y mes benvolguda alegria que sóla me restava.

Després d' aquesta vida, n' hi ha un' altra: allí 'ns trovarém, Félix, quan Dèu, compadescut de nostres dolors, vulga coronar ab la ventura eterna lo nostre sacrifici.

¡Oh Félix... adèu pera sempre!

TERESA.»

.

¡¡Adèu pera sempre... Tereseta!!

Dia 28 de Mars.

Fa una nit dolenta y áspre com la tempestat que 's va desenvollopant per sobre de mon cap: es negra com lo carbó de pedra: ronca la mar tot fentne grosses marratxadas que s' estrellan ab fúria contra las inmoebles rocas del port: xiula de quan en quan lo mastral com si fós un códol qu' esbufega al dormir-se profonament: ni una llum deixonda las tenebras que embolcallan los carrers de la vila; ni lo soroll de ràpidas petjadas enlloch ressona; ni 'l cant del *sereno* interromp lo sepulcral silenci: no mes la melancólica y acompassada ramor de la

pluja, al ferir los empedrats, vé ab sos extranys gemechs á fer mes esglayadora aquesta nit espantable... ¡Cóm refluheixen en ma pensa 'ls recorts, avenintse en son desgabell ab lo desgabell que en la natura regna en aquest instant!

Tocan horas: ¡cóm passa 'l temps!: senyalava aquest las mateixas que, quan á bordo del «Andalucía», donguí comens á n' aquestas cartas, á tu dirigidas, caríssim meu; quan al recordarme tu, fa pochs jorns, envejavas tal volta ma futura ditxa; quan, bressat per mos ensomnis, reconcentrava tots mos pensaments envers d' una sola persona... Terreseta...

¡Tot ha finit..., y las horas han passat!: totas s' han anat estimbant en la fosca é impenetrable nit dels transcorreguts segles. Com en fantástica visió, he satisfet un de mos ardents desitjos, he tastat un moment la felicitat somniada y he sofert los efectes del esglayador desengany: ¡oh quin munt de recordansas amargas y dolsas á l' hora que sense omplir mon anhel..., l' esperonan y l' avivan!...

Tal es la condició de la humana naturalesa: tal es lo destino del home damunt de la terra. D' aspiració en aspiració, de desitj en desitj, d' esperança en esperança, de moment en moment, camina avant despertántseli nóus afany y novas quimeras, descubríntseli novas fitas ahont impossible li semblava poguer arribar, alluyántseli las que mes aprop creya; y méntres va transcorreguent la seva existencia,

cáu aquí, s' aixeca allí y sofreix per tot arreu desenganyats que li fan cercar en la Eternitat, lo que en lo món no ha pogut obtindre: llavors mort sonrient ab la esperança de la inalterable ditxa si bè ha obrat, despedintse ab un blaníssim ¡adèu! dels sérs ben-volguts qu' en la terra deixa perquè tremolá son cor sensible al benéfich impuls dels afectes que inspiran la familia, la Religió y la patria.

¡Si 'l penvíndre sigués llegible!..., ¡si ab mon fogós pensament pogués traspasar lo cercle que limita mon horizó!... Però no vulguém, Prudenci, indagarho tot, ja que no es fácil ni permés á la nostra petitesse...

La nit continúa tempestuosa: en aquest instant l' aygua cau á torrentadas: fá un soroll majestuós é imponent: sense volguerho, planyo als pobres mariners que lluytan ab los temporals indomables pera salvar lo vaixell ahont s' enclouhen llurs vidas y riquesas y esperansas; y veig ab los esguarts de la imaginació, córrer adelaradas á sas mullers y ansiosos sos fills envers la platja fuetejada per las onadas, pera preguntar á n' aquestas ahont deixaren las barquetas de llurs esposos y de llurs pares...

Y si aparto ma vista d' aquest quadro, 'm condol desseguida 'l pensar en aquells pobres, sérs deshereitats del món y de la fortuna, qu' en lo present instant no tenen ni un miserable jas, ni un foradat sostre ahont guarirse. Y recordant als uns y als altres ¡cóm dono, amich del ánima, gracias á Dèu

desde 'l íntim de mon cor ab fervorosas oracions, perquè tinch un sostre hospitalari que 'm soplujia y puch escoltarme sense rezel lo bramular de las onadas! ¡Cóm mímba aixís, oh Prudenci, la intensitat de mas desventuras que són tal volta cástich de mas miserias y mundanals flaquesas!...

Dia 29 de Mars.

Demá hauría d' ésser l' últim dia d' escriuret aquestas lletras, anyorat amich; però no ho créch, puig desde 'l llit ahont me trovo esborronejantlas, percebeixo 'l fondo roncar del mar que, al embestir ab major fúria qu' ahir l' arenosa platja y l' fort rocám, saltar feya sas oníadas com encabritats corcers convertintlas en blachs núvols de salabrós ruixím.

Las emociones que he experimentat en aquest dia que dintre de poch será del domini de la historia, variadas són per demés, tal com las formas qu' han prés los núvols al descarregar l' aygua que en llur sí desde jorns hi retenían: ha sigut d' aquells que umplenan lo cap de reflexions y lo cor de melangías: trist en certas horas, com si 's revifés en altrás; tapantse per aquí; brillanhi un esquerp y daurat raig de sol per allá; ara plovent, ó com si diguessim plorant; ara esbargintse la pesada atmósfera,...

ha vingut á ésser ni mes ni menys que l' espill ahont s' han reflectit las impresions de mon cor.

Pera buscar y donar alguna tranquilitat á mon esperit, he anat á la esglesia: al arribarhi, y atret per la hermosura d' una imátge de la Verge de la Soletat, m' he dirigit envers l' altar ahont se venera: al ajonollarme, he vist aprop meu á Na Tereseta:... sols nos separava una pobra vella carregada d' anys... que, posada entre nosaltres, semblava una montanya cuberta de nèu enlayrantse entremitj de dos fértils camps... Al adonarse de ma presencia s' es tornada blanca com lo lliri d' aygua y fixant en mí sos ulls irresistibles, m' ha mirat per llarga estona... y jo á n' ella... Era un raig de gloria la llum suavíssima de sa mirada... però, al poch rato, aixecant-nos los dos á un temps, com moguts per un ressort, havém eixit del temple sense dirnos paraula, ella per una porta y jo per un' altra...

Ha sigut la d' avuy una tarde d' hivern: fortas ratxadas de voladora tramontana feyan penedir al viandant que s' atrevia á crehuar los carrers de la vila, puig ab sas fredas alenadas quedava la sang congelada en las venas y respiravan los pulmons ab dificultat: además d' aixó, un no sabia ahont posar los peus si no volia enfonsarlos en algun toll, ab honors d' estany molts d' ells. Res m' ha detingut y desafiant los mateixos elements quina desferra'm complavia he anat á despedirme de mos parents y coneguts, sense oblidarme d' En Jordi. Aquest

m' ha innovat que demá es lo dia en que déu Na Tereseta consumar son sacrifici y realissar En Ramon sa venjansa... sas paraulas han sigut pera mí la sentencia de mort; no crech que aquesta m' hagués aclaparat de molt tant com aquella, si de sorpresa me la haguessin innovada... perquè ¿no voldria dir la última 'l termini de tots los pesars y desventuras que mimban ma existencia d' una manera gradual y consumtiva? Y en cambi la primera ¿qué es lo qué pera mí no significa, Prudenci? ¿quin pervindre 'm fa entrevéurer que no siga prenyat de llágrimas y rublert d' anyorament?...

Y á pesar de tot aixó, he tingut la humorada, d' anarmen al teatre... ¿No es dirigir un sarcasme á mon dolor mateix l' haverhi assistit?... ¿no ha sigut tal humorada una burla irónica á mas apesaradas llágrimas?... y encara més t' ho semblará quan sápigas que hi he rigut y m' hi he oblidat per un instant de mí mateix!...

¡Ah, no 'n fasses cas, amich! perquè desde uns quants dias ensá si bè sempre sento com un home, obro moltes voltas com un nen...

No he anat allí, no, pera gosar y riurer... sinó pera aturdirme y fer ménos cruel la espantosa realitat de mas innumerables desditxas...

Y lo temps com si se complasqués en donármelas totas... continúa amenassador é insegur... ¡Oh, no 'n te prou ab que s' hagin marcit totas mas ilusions jovensanas;... era precís que 'm fes assistir á llur

enterro... que 'm fes contemplar, com després de caygudas y tornadas pols, las esventa arreu pera no deixarmen d' ellas ni un feble rastre!

Dia 3o de Mars.

Avans de que los galls cantessen, me trovava ja despert... si puch dir que he dormit las dos ó tres horas en que las sombras de Na Tereseta y d' En Ramon passavan confusament perdevant de mos ulls atormentantme, aquella ab sas llágrimas y planys... aquesta ab sa rialleta diabólica y persistent... ¡Oh quina nit mes horrorosa he passat! ¡oh quin dormir mes despert en la realitat mes esgarrifosa! ¡oh quin despertar mes crudel en lo deliri de la febre!... Si viurer aixís es vida... molt mes agradable, molt mes consoladora, molt mes tendre 'm fora la mort ab sos descarnats brassos, y sos frébols besos y caricias espantables...

Bullintme lo cervell, cremantme la sang, batentme 'l cor y ennuvolántsem los ulls á cada moment, m' he vestit depressa y ab una agitació que no 't puch descriurer, amich del ánima: ara mateix esmentantho tremola mon pols y 'l cap desvarieja... Però seguim avant: ja que 't vaig contar un jorn lo cel de mas alegrías, dech avuy narrarte l' infern de mos torments...

Un cop vestit... he adreßat mos passos envers la platja per veure 'l mar: aquest seguía inhumana-ment picat y borrascós... semblava que 'm rebutjés, que volgués ferme presenciar la escena que ha vingut més tart á convertir mon cor en urna funeraria de ma esperansa pera sempre perduda:... ab ulls afanyosos mirava l' horisó pera veurer si descubría la fumerel-la d' algun vapor... ó la vela d' algun barco;... però res..., res se 'm presentava pera indicarmho:... al fi, he distingit á alguna distancia á un pobre pescador;... he corregut á son encontre y li he preguntat:—bon home ¿sabèu si passarà vapor pera Barcelona?.. —Al ferli tal pregunta m' ha mirat ab estranyesa y m' ha respost compassiu...—¿No veu l' estat del mar? avuy es impossible...—Y com notés lo greu dolor que tal nova me causava—¿qué li convenía molt, Senyoret?—ha afegit.—¡Oh, si! li he contestat ab defalliment.—

Donantme lo bon dia, al que no sé si li he correspost, s' ha allunyat de mí... y jo, com si una forsa misteriosa m' impel-lís envers ahont no hauría volgut anar, he dirigit apressuradament mos passos cap á la esglesia...

Al entrarhi, la he trovada sola y embolcallada entre tenebras, que no arrivavan á aclarir los resplandors d' una llántia en l' altar major encesa: m' he assentat en un racó desde ahont podía veurer y no ésser vist Al poch rato ha eixit un escolanet portant dos ciris encesos: han transcorregut alguns

instants y han comparegut tres senyors, quinas fessomías, sobre tot la d' un d' ells, més las he endevinadas que distingidas; cosa d' uns segons després, arrivavan tres Senyoras vestidas de blanch la una y de negre las altrás, acompanyadas d' un jove ..

Al sapiguer que aquestas eran Na Tereseta y sas mare y germana Elvira, he volgut tugar d' aquell sagrat lloch... però m' han mancat las forsas pera aixecarme y he permanescut allí vullas que nó víctima d' una exitació nerviosa y d' un neguit que inútilment intentava reprimir.

Ha surtit segona vegada l' escolanet acompanyat d' un prebere y ha comensat l' august sacrament: aquella quietut, aquella foscor, aquell lloch, aquelles personas, aquell bategar dels cors allí reunits era imponent y profundament melancólich... ¡Quan no m' he tornat boig de dolor en tal instant, no m' hi tornaré may, Prudenci!

En Ramon y Na Tereseta s' han adelantat: á la banda del primer hi havia los testimonis que l' acompanyavan; á la banda de la segona, sa mare, la Elvira y lo jove ab qui havían entrat, que no era altre qu' En Jordi al qui preguí ahir acompanyés á la meva amor, pera animarla y consolarla en l' acte més trascendental de la vida.

La cerimonia ha sigut curta... més jo la he trovada eterna... Quan Na Teresa ha acabat de dir son feble *sí, pare*, ha esbotzat en un amarguíssim plor que arrivava fins á mí traspasantme l' àni-

ma;... y desseguida, no poguent resistir tant d'esfors y de sacrifici, ha caygut desmayada en brassos de sa mare, méntres qu' ab un crit esplayador y com si presentís ma presencia ha murmurat: ¡¡Félix!!

Lo que ha esdevingut després, no ho sé, Prudenci:... en aquell moment he percebut la intensitat de la ditxa y la del dolor ensemps:... anava á descobrirme y á córrer pera ampararla y tornarli ¡ay de mí! la vida ab un bes de mos llávis... quan, no sé com, sento qu' En Jordi m' agafa ab má nervuda, per un bras y 'm diu á cau d' orella—¡Vésten, Félix...—y com li anés á negar tal súplica—¡per élla! —ha afegit ab veu solemne.

Com un llamp, ha crehuat per ma pensa una terrible suspita... ¿será morta?... y ab est martiri he corregut, fet un foll, cap á la casa d' En Jordi. Allí he esperat son retorn, víctima d' una ansietat mortal.

No ha passat un quart d' hora (¡més válgam Dèu, quin quart!) quan ha comparegut.—¡Y élla!—li he preguntat desseguida pantejant.—Gracias, Félix, per ta fugida: l' haurías morta y anánten l' has salvada: ara ab tot segueix grave: com ha endevinat ta presencia, t' ha vist més que ab los ulls del cos ab los de l' ánima... y no ha pogut resistir la immensitat de son dolor...—

—¡Gracias, Dèu meu!... ¡gracias Jordi!—he exclamat jo llavors respirant ab forsa... Y despedintse

d' ell, he anat á plorar en la soletat de ma cambra
la pérdua de ma Tereseta!...

Dia 31 de Mars.

Es ja arribada la hora de mon retorn: dins de
poch rato solcaré aqueixa mar tota bonansa avuy...
tan enfurismada ahir...: ¡quins misteris tè la natu-
ralesa!... després de la tempesta vé la calma... ¿po-
dré lograrla may, amantíssim meu? ¡Aixís recobrés
la felicitat perduda!

Acabo de despedirme d' En Jordi: una coral
abrassada ha sigut l' epílech eloqüent y mut de la
nostra conversa...; al separarnos, abdós ploravam! .
.

Dirias' que fujo al anármen d' aquesta terra niu
un dia de mos goigs primers...; tomba avuy de mas
alegrias mortas... Instintivament he dirigit mos es-
guarts prenyats de llágrimas, envers la casa ahont
viu Na Tereseta desde que fou á mon cor robada...
y per etzar sens' dupte, la he vista en lo llindar de
la porta, groga, petrificada y ab la mirada fixa en
lo mar...: semblava la imatge del dolor feta per un
sublim artista... Sense aturarme... li he dirigit un
carinyós ¡A Dèu!... tal volta lo darrer...
.

Soch á bordo del vapor *Lince*: méntres vira aquest se clavan mas miradas en la llunyana casa de Na Tereseta... Un passatjer me deixa sos *gemes* ab l' ajuda dels quals puch encara contemplarla ó distingirla...: ara se treu un mocador blanquíssim... l' agita un segon y se l' atansa als ulls... ¡Ay! cau á terra... y .. ¡Ja no la veig!

.
De mos llávis han brollat un sospir y un bes que 'ls cefirs blaníssims los hi haurán dut com l' já reveurer! de ma eterna despedida.

.
L' aygua que 'm gronxa ni es tan salada ni tan amarga com las llágrimas que vesso al considerar que d' assí en avant será l' anyoransa ma única companyera!

FÉLIX.

Dia 12 d' Octubre de 18...

Aquí 'm tèn's altre volta, amich de l' ànima: aquí 'm tèn's en aquesta vila ahont vegí naixer y marcir-se totas mas ilussions de jove. Com una ombra en pena camino per sos carrers y plassas y passeigs en las horas en que perquè tothom dorm, puch jo vetllar... Soch un vertader cadavre puig tota ma vida se reduheix á remembrar mas ditxas que com las áus de passada fugiren pera no tornar may mes...

Desde ma arrivada, cosa d' una setmana enredera, no he tingut humor pera escriuret', Prudenci; ¡ah! dispénsam aquest aparent oblit, caríssim meu; dispénsam, ja que la ploma se rovella y fins lo pensament s' atura quan un món de recorts cáu al damunt nostre...

¡Com m' aconsolo y esplayo resseguint los ca-

mins aquells qu' un jorn petjat havia ab Na Teresa donantnos la má y coronantla ab eura! ¡com me recordan sa imatge las claras ayguas de la ombrívola fonteta! ¡com me 'n parlan los ventijols que mon front orejan! ¡com me senyalan lo lloch de sas lleugeras petjadas las herbetas que se mostran ufanasas!... Un tant afadigat de mon passeig solitari, me he assentat damunt d' una roca:... no sè perquè, m' ha vingut de sopte una especie d' insomnolencia agradosa qu' ha fet que, ni estant despert ni adormit, se 'm representés mes viva la imatge de la meva amor. Al aixecarme, m' he adonat de qu' era aquell lloch un dels últims qu' havia visitat ab ella y 'l darrer tal volta que fou testimoni, mut dels nostres juraments d' amor!

Ningu, ni tan sols En Jordi, me parla d' élla, ni jo los hi 'n pregunto: ¿perqué remóurer conversas dolorosas, com ho son sempre aquellas que recahuen sobre la ventura que perdérem?

Si fossen ménos intensas mas desventuras, m' entetindria en contarte las tristas senyals qu' aquí deixaren los passats deliris del poble...: però ¿qui t' calma pera referir las dishorts dels altres quan las d' un propi umplenan totas las horas y tots los instants de sa vida? Y per altra part ¿qué podria contarte sinó llástimas? puig si bè afortunadament alguns, cors generosos procuran esborrarlas, n' obstant se notan encara los solchs oberts per aquellas convulsions (fillas estrafejas d' ánimas dampnadas y

sense fé) en las creensas, en las costums, en las familias y en lo mateix parlar d' est poble no tan pervers encara com los qui 'l corrompéren y guiáren á camins que may devia per son propi benestar, haver seguit...

Peró ¡qué hi farém! si *las cosas cauen sempre per lo cantó mes flach* com exclama un dels mes eminents poetas de la moderna literatura catalana, al sentir en son cor lo fibló dels desenganys y la desgarradora aresta de las descepcions.

Dia 16 d' Octubre.

Cada dia 'm pregunto, amich del ánima ¿ahont es Na Tereseta?... ¿qué fá?... ¿es ó no ditzosa ab en Ramon?... ¿es viva ó es morta?: puig ni la veig enlloch, ni sento que ningú 'n resi:... lo mes esglayador silenci regna en tot lo referent á n' ella... D' uns quants dias ensá, he tingut los llávis mitj desclosos pera preguntarnen' á En Jordi, puig es mes term lo desitj que m' esperona que 'l temor de rébre un desengany..., y sempre se'm tancan al volguer articular la paraula: sembla que un pressentiment dolorós los sagella. ¡Oh, y quant la estimo encara, Prudenci meu!: ni ausencia, ni separació, ni 'l mancamment absolut de noticias d' élla per lo termini d' alguns anys han pogut esborrar de mon cor sa imatge, ni

fer desaparéixer de ma pensa son recort enciser. Próu ho sabs tu, amich meu; que mes d' una volta escoltares mon deliri, méntres me vetllavas cuidadós plorant en silenci y tement per ma vida que s' anava acabant com la flama que li manca oxígeno;.. próu ho sabs tu qu' en aquellas eternas horas de ma febre abrusadora y terriblement consumidora 'm parlavas d' ella com d' un ángel, pera endolsir mons torments interminables.. ; próu ho saps tu, que mes d' un cop reprimires tos gemechs y sospirs en ma presencia quan, despertantme de sopte de mos feixuts insomnis, te preguntava ab veu defallida,... ¿y Tereseta?...

¡Ah, Prudenci,... quant la estimo encara!: ¡si pogués véurerla al menys una sola vegada!... però deixém aquesta quimera que ni dech jo capirla, ni podria ella satisférmela... Es d' un altre..., y aixó 'm tanca de cop la porta de tota esperansa.

Justament avuy he rebut un recado de sa mare que, havent sapigut que jo era aquí, 'm prega que la vagi á véurer tan aviat com me sia possible, afegintme que fá llit, lo qual la priva de venir-me á trovar com era son intent... M' ha sorprés tal missatge y tal petició: ¿qué desitjará dirme?... No sé si anarhi, puig ¿no voldrá clavar un' altra espina en mon cor, per ella trossejat tan sense llástima?... ¿Qué farías tu en lo meu puesto, Prudenci?... Ah, si al ménos la venjansa fós lícita 'm venjaría avuy d' ella no escoltántmela per lo mateix que m' ho

prega..., però ¡ni aixó puch fer!: la Caritat m' ordena que hi accedeixi, Prudenci benvolgut, y ¿quí, si no es un cor de glas, pót ferse sòrt á la véu d' aquesta pubilla dels Cels?»

Dia 20 d' Octubre.

Sòn insondables los decrets de l' Altíssim: y l' home en son orgull intenta á vegadas contra d' Ell alsarse en revolució impia! ¡Lo repta altiu,... y no pót llegir lo que li esdevindrà demá! Pobre mortal que se revolca per la pols de sa nulitat quan vol esbrinar un fil de lo qu' en sos alts designis Aquéll li amaga!... No nos ho volguém explicar tot: resignémnos piadosament á conéixer lo que permet Dèu que conegám sense anomenarnos impíos: blinquém lo front devant d' aquells fets, que no s' explicarian si no admetessim la sobirana voluntat del Qui tot hú ordena.

Vaig á contarte, oh dols Prudenci, la entrevista qu' ahir tinguí ab la mare de Na Tereseta: perdónam si alguna llágrima mulla aquest paper recordantla y escribíntela, y compadeix á ton pobre amich que, no per ésser jove, ha deixat de provar tota l' amarga fel d' aquesta vida.

Després d' una lluyta ab mí mateix, resolguí presentarmhi.—¿Qué 'm costa, pensava jo, mostrarme.

generós ab la qui sols tingué pera mí aversió y despreci?... ¡un sacrifici!... Y aquesta idea s' aixecava poderosa y crudel en mon interior pera negarli lo qu' ab afanyosa insistencia me torná á demanar dos dias arreu: però al poch rato, la reflexió m' aconsellava que no fós venjatiu... que no m' espanyés un petit sacrifici d' amor propi quan tants n' havia sufert de més dolorosos sense queixarme... Al fi, en tal lluyta disputada entre mon cap y mon cor, surtí, ben haja Dèu, guanyador aquest y, com avans t' he indicat ¡oh mon amich!, vaig ahir compláurer la petició de la que un jorn espiná pera sempre ma existencia.

¡Ab quin carinyós respecte pitjí aquellas mudas y solitarias salas que fören lo niu cast de mos amors d' un día! ¡ab quina complacencia barrejada d' amargura vegí enmortallat ab una funda lo piano aquell de quinas cordas ohí eixirne torrentadas d' armonía! ¡quina emoció més intensa vaig percébre al assentarme en lo envellutat silló ahont Na Tereseta se reclinava quan li llegia jo los téndres dictats d' En Ausias, ó li contava alguna rondalla popular, ó li refería alguna gesta dels nostres beneméritos avis!: ¡ab quina delicia y tristor á un temps, al fullejar un álbum, me contemplí lo retrato que d' ella havia jo fet al llápis en un moment d' amorosa recordansa!... Los més insignificants objectes, los més petits detalls, las cosas mes trivials evocaren en ma pensa lo recort d' aquells breus dias que pas-

saren pera no tornar may... may mes!: tot estava en son lloch...; tot semblava dir-me qu' ella vindria á fer-me lo pató de la benvinguda: tot hi era... ¡ménos ella!; justament ella qu' ho umplía y poetisava, .. ella era la única que hi mancava... ¡Ay, amich! fins hi hagué un moment, en ma abstracció, que creguí percébre lo fréch de sos vestits y 'l ressó de sas paraulas, y fou quan la criada entrá en la cambra ahont era á dir-me que la Senyora 'm demanava... ¡Passí llavors del món dels somnis, al de la realitat més crudel y certa!... Com per instinct al crehvar per devant del jardí, vaig dirigirhi una mirada... ¡quina miseria! ¡quin abandono 'l seu!: era la imatge de mon cor; ¡sense flors, ni jardinera!

No puch descriurer' t' la dolorosa impressió que vaig rébre al entrar en la cambra de la mare de Na Tereseta...: per un esforç de ma voluntat, poguí dominar un crit d' esglay y tornar segura ma tremolenca veu... Un moment després, tot mon enuig, fill d' un minut de despit, queya per terra pera tornarse en compassió. ¡Oh amich meu, quán cambiada está aquella senyora! fins que vaig sentir sa veu, no poguí obtindre la certesa de qu' era la mateixa d' alguns anys enredera! Gropa, cadavérica y embolcallada ab un grós mocador de caputxa; ab uns blanquíssims estrenya-caps; sentada en un folgat silló y tenint un braseret als peus; aixís me se presentá, ó mellor, aixís me rebé aquella pobra dona en quin rostre, solcat per las llágrimas, s' hi

llegia lo més intens dolor y 'l més recondit abatiment. Al veurer 'm, feu un esforç pera aixecarse, mes no pogué. Llavors li diguí—no 's mogui, Senyora—ab tot lo carinyo que 'm fou possible... y agafant una cadira que va senyalar-me tremolosament, vaig assentarme á son enfront. Regná un instant de silenci, en qu' ella tingué aclucats los ulls com pera recordar mellor... méntres l'aprofitava jo pera aixugar-me una llágrima. Després, ab veu defallida, me digué:—¡Gracias, Félix, per sa vinguda!: volia veurer 'l avans de morir y Dèu ho ha permés...—y fent un sospir profoníssim, murmurá. —¡Gracias, Dèu meu!...—Enmudí desseguida per una bella estona fins que, agafant-me una de las máns, continuá del mateix modo:—escóltim, Félix; no m' interrompeixi—afegí al véurer qu' anava á enrahonar pera aconsolar-la—fins que li hagi contat tots mos sufriments... fins qu' hagi sentit la confessió de mon remordiment, que no m' ha deixat veurer ni un instant tranquila desde que Teresa es morta...—¿Morta!!... vaig exclamar jo esfaherit y aclaparat, com si hagués caygut un llamp en ma presència.—Si, Félix,—repetí ella plorant—morta fa ja molt temps... ¡avuy compleix un any! —¡Santa Providencia!—vaig murmurar jo.—Ella es la que ha permés, oh Félix, aquesta entrevista per la qual sospirava com los condemnats á galeras pe 'l jorn de sa redempció.—Y com si prengués alé, 'm referí sanglotant lo esdesvingut á sa filla á ma idolatrada Teresa, de la següent manera.

. —Si las cosas se poguessin fer duas vegadas, jo obraría avuy, Félix, d' un modo molt distint d' ara fa alguns anys: la Tereseta sería esposa de V... y jo, enloch de veurerm' abandonada y sola en aquest món, tindria quan menys dos fills que recrearian ma vellesa y abellirían los curts dias que d' existencia 'm restan: però tornar enredera es impossible... y per aixó haig de plorar amargament; ara pago, Félix, un moment d' obcecació imperdonable...—Regná una petita pausa, interrompuda per un singlot dolorosíssim, y continuá...—Quan m' adoní del amor que portava V. á ma filla, no vaig poguer reprimir mon desagrado y de calificar sa conducta molt durament, ¿perqué negarho?: ¡no comprenía llavors qué ma filla pera esser ditxosa necessitava estimar y ésser estimada! Al veurer que Na Tereseta li corresponía sense haver consultat mos desitjos, me sentí ressentida en mon amor propi y determiní mostrármeli del tot desplacenta ab l' objecte de que no 'm sollicitás V. la sua má, que tenía ja llavors reservada per' En Ramon al qui per altra banda veyá de dia en dia més enamorad de ma candorosa filla. No cal que li conti, Félix, lo que passá durant aquell temps que per desgracia debía finir ab lo casament dels dos: no cal que li recordi res d' aquellas lluytas entre ella y jo; ni la entrevista nostra; ni las asseguransas que 'm doná V. d' oferir á ma filleta una posició si no brillant molt mes honrada que la d' En Ramon tan prompte com

hagués guanyat lo plet que llavors sostenia...—
Y que li tinch—murmuraren á pleret mos llávis ab
negra satisfacció, sense que, afortunadament, ho
sentís la pobre senyora...—Res de tot aixó deuría
jo esmentarli—continúa ella dient—que bè prou y
massa ho sab son cor y ho ploran aquestas llágrimas
mias... Vingué 'l jorn de las esposallas de ma filla...
y ab ell, lo preludi de la venjansa del que fou mon
gendre... ¡massa tart ho sapiguí! però ja no hi era
á temps;... soná la hora fatal que creguí, en ma
alucinació, ditzosa pera Tereseta... marxá V. ab lo
cor fet á micas pera no véurerla may més... y co-
mensá ¡oh Félix! lo cástich de mon crim.—No di-
gui tal—li vaig refutar desseguida;—será si V. vol
una preocupació culpable; un exés de carinyo mal
portat y mal comprés, però...—Nó, nó, Félix; no
es tal amor, l' amor de la mare que sacrifica per
egoisme 'l cor y 'l pervindre de sas fillas, sinó un
despotisme crudel que las mata... y ¡díguim! ¿qué
es aixó sinó un crim?...—Peró Senyora, no se tras-
torni aixís; cálmis, per Dèu—li feya avinent jo ab
tota la ternura de que era capás.—

Hi hagué entre 'ls dos un moment de pahorós
silenci, destorbat tan sols per los batechs dels cors
de l' un y l' altre: després continuá.—No tardá gay-
res dias en descobrirse lo carácter rencorós d' En
Ramon un cop efectuat lo casament: estava ma filla
al dintell de la porta ab prou feynas restablerta del
fort sotrach del dia anterior quan eixía del port

lo vaporet en que V. marxava, Félix; al veurerl' ella virar fora puntas feu un esgarrifós crit y caygué á terra aplomada com débil espiga que 'l volant sega: tots hi correguérem sobresaltats, y al adonarse En Ramon del vapor qu' acabava de perdrers' de vista, engellant plé d' enuig una flectomia espantosa—jencara l' estima!—murmurá entre dents. La pobreta estigué malalta uns quants dias... prompte mudaren sas galtonas los colors de la rosa per l' alba purea del lliri y lo brill de sos negríssims ulls se cambiá per los plácits resplandors d' una resignada melancolía... En Ramon, en lloch d' aconsolarla y de fer qu' ab son bon tracte oblidés recordansas de temps ditxosos, si per etzar li descubria alguna esporuguida llágrima qu' ella feya dolsa ab una rialleta de tendersa, li parlava de V. ab crudel sarcasme... y li contava l' esfullament d' aquella flor bosquetana, y las deferencias totas que de V. havia merescut, y no essent prou encara aixó pero son cor venjatiu, passat un any la deixá abandonada, privantla fins de ma companyia, méntres éll malgastava en altrás bandas sa fortuna, sa salut y, lo qu' es pitjor, sa reputació.

Més ¿perqué contarli, Félix, una per una totas sas desventuras, qu' eran meas?... y n' obstant, may me dongué ella una queixa de son marit, ni may me dirigí 'l més lleuger cárrech tot y habent sigut jo la causa de sos infortunis, que devorava en lo silenci...—

Aquí los sanglots y las llágrimas nusaren la véu d' aquella infelis mare... y també la meva, oh Prudenci amich!

Donada aquesta treva á son just dolor prosseguí dientme:—Tantas penas inmerescudas debian acabar, com acabáren, ab la vida de ma filla dotada d' una ánima tan sensible, com los rigors de la tardor acavan ab las delicadas floretas... y aixís fou... Vingué un dia en que se posá al llit pera eixirnen no mes que son cadávre y llavoras En Ramon me cridá pera que procurés ab mas caricias y cuydados tornarli la salut qu' abdós tan crudelment li mimbarem... però ¡era tart!... la malaltia havia fet progressos; era arrivada l' hora en que Dèu resolgué emportarsen á son costat aquell que fou ángel visitat per Ell en cerimonia augusta é imponent en lo dematí d' aquest dolorós jorn al que, Félix, me vinch referint. En un moment qu' estiguerem solas y en que jo procurava sonriureli pera amagarli mon ardent plor, me digué retenintne febrosa mas máns entre las sevas ab veu defallida y esperansada á un temps:—Jo 'm moro, maret meva:... prompte gosaré en l' altra vida las ditxas qu' aquí tan sols poguí entrevéurer... però avans... prométim demanar á En Félix que 'm perdoni si vaig deixar-lo... dígalí que fujo al altre mon ahont l' esperaré ab ánsia...; que si lo deber nos separá en la terra... Dèu benehirá las nostras esposallas en lo cel... Oh, dígalí que no tardi... que siga bó... que l' estimo...—

Per efecte d'aquest esforços li sobrevingué un desmay...; esgarriada vaig cridar á En Ramon...: los dos la retornárem... llavors obrí ella dolsament sos grossos ulls y mirantnos ab complacencia sonriguent com un ángel, abessantse ab mí digué ab feble accent...—¡Adèu Ramon!... ¡adeusiau mare meva!...— y ab un sospir profoníssim,—¡Félix, á revéurer!— Bésila en lo front, mes ¡ay! ¡era ja cadávre!....

¡Quant he sofert desd' aquell jorn, oh Félix!... mes de cent voltas he cregut morirme sense haberli pogut demanar no son perdó pera ella..., qu' als ángels no se 'ls perdona puig no pecan, sinó pera mí qu' al envenenar la existencia de vosté , vaig acabar la de ma filla: Dèu no ho ha permés; Dèu no ha volgut que jo morís ab aquest cárrech en ma conciencia..., que no han sigut prou á esborrar tres anys de remordiments crudels y de compungidas llágrimas: ara que tinch lo consol de veurerl' no me 'l negui donchs...—Llavors, Prudenci, ab lo cor estrossejat; encesos los ulls com duas brassas y ab véu esmoguda li diguí.—Si perdonarla puch, jo la perdono:... tot lo passat esborro servintme sols la memoria d'aquella criatura angelical qu' en vida m' inspirá una passió pura y que ara me la inspira santa. ¡No plori mes, Senyora!: que prou m' ha blahit l'ardencia de mas penas..., vosté ha perdut sa filla; jo..., á ma estimada; són, donchs, iguals en la desgracia ..; sigámho també en lo resignarnos.—

Y estenent sos brassos tremolosos, m' apretá cari-

nyosament contra son cor... Aixís romanirem un bell rato.

Avans de separarme d'ella acabá de contarme com Na Elvira, vagent irrealissables sos riallers propòsits, s'havía tancat en un convent .., y com En Ramon fugí á ofegar lo crit de sos remordiments á la isla de Cuba... Aquella viu encara pregant per sa germana Teresa;... aquest morí defensant la integritat de la patria.

Un' altra abrassada fou nostra despedida... Al baixar la escala, no poguí, oh Prudenci, contenir un ay d'angustia, pensant que tots eran mes que jo ditxosos!

Dia 22 d' Octubre.

Si 'm vegessis, Prudenci, creurías qu' he sortit d' una forta malaltía: desde que sé la mort de Na Teresa la són ha fugit de mos párpres pera deixar més lloch á las llágrimas... Avuy he anat al cementiri y ajonollantme devant lo fossar ahont descansa la que sigué breument delicia de ma vida... he ressat fervorosament per' ella... En ma excitació febril m' ha semblat com si sas geladas cendras presguessin nova vida;... que ressucitava tant esplendent y hermosa com en lo jorn primer en que la coneguí, pera aconsolar-me, pera repetir una vegada mes son jura-

ment d' amor..., pera depositar en mos ressecats llávis un de sos puríssims y fresquívolos besos... ¡Oh! ¡quán grata es al cor la oració! ¡quán dolça n' es una pregaria al serne dirigida als sérs que aymárem!..., ¿no es per ventura 'l misteriós llenguatge ab que 's parlan duas ánimas separadas l' una de l' altra per má de la Eternitat?...: ab ella s' escursa la distancia inmensa que las tè allunyadas, y desapareixen las fitas que Déu posá entre 'ls cels y 'l món, y 'l home s' enlayra envers lo infinit y allá contempla, allá véu, allá enrahona y gosa y sent y sonríu y s' aconhorta y s' alegra ab aquells mateixos que del món fugiren! ¡Ah! ¡quán y quán dolça es la oració, amich caríssim! ¡quán grata es al afligit aquesta rosada del cell!... Mes ¡quán bondadós es Déu que la doná al 'home pera son consol!

Dia 23 d' Octubre.

Las horas de vida de la mare de Na Teresa, son contadas, amich meu; avuy ha rebut los últims auxilis de la nostra Religió augusta... ¡Quán imponent es aquest acte!: cóm fá apartar tots nostres pensaments d' aquesta terra de miserias pera aixecarnos fins á las mansiones de pau y benhauransa!... ¡Pobra Senyora!: ¿qué dich pobra?: ditxosa ella que ab pla-

centera rialleta y cristiana resignació véu pròximas á obrírseli las portas de la Eternitat!...

Desde 'l jorn de nostra entrevista, no he deixat de visitarla un dia:... avuy la he vetllada... ¡Ab quánta complacencia y dolsura m' ha parlat de l' altra vida!..., ¡cóm m' ha abrassat al despedirnos dientme que veuría prompte á Tereseta, y que fora allí ahont las dos m' esperarían!...

¡Ay amich meu!..., tal volta en aquest instant la contempla rodejada d' àngels..., méntres ploro jo á n' aquí á tants sérs volguts en ma soletat abandonada!...

Dia 27 d' Octubre.

¡En una sola fossa dormen juntas lo són dels ditxosos mare y filla!... Llur abrassada eterna estreny mon cor fent donar un crit d' anyoransa y d' amargura á la meva animeta adolorida...

¿Quí 'm queda ja sinó tu, amich meu?... Fora de ta amistat, viuré órfe de tot altre afecte en la terra, tant abundosa en alegrías pera molts;... tant pródiga en torments pera mí...

¡Oh, no envejo pas als que gosan, nó en aquest món!; millors són los planys que 'ls crits de festa y de disbauxa en un desterro..., y ¿qué, sinó aixó, es la vida?... Envejo als que moriren..., als que assol-

cixen la pau que sols dóna la buydor d' una tomba
y 'l brill de la Eternitat...!

¡Dormíu, dormiuhi en élla, cendras estimadas!:
¡la má del Omnipotent vos guardi de tota profana-
ció impía!...

Y ab ellas, dormiuhi també vosaltras más ilusions
hermosas, que com ma Tereseta, fóreu, massa bellas
y puras pera florir en aquest món: moríu aquí pera
volar y aixís trobárnoshi un jorn allá ahont es
Ella!...

Y tu, amich Prudenci, prén comiat d' aquestas
mas amargas cartas tant joguineras y esperansadas
un dia; però no aixís de mos dolors y penas que
pera buydarlas en ton cor, caríssim, vinch al costat
teu d' ahont no 'm separaré may mes.

FELIX.

Fí.

200

BIBLIOTECA DE CATALUNYA

1001981386

INSTITUT
D'ESTUDIS CATALANS
—
BIBLIOTECA

Núm. 1131

3

IV-1

